

REȚINEREA ÎN PROCESUL PENAL

Lucrarea apare în cadrul Proiectului operațional
Garanții procesuale la etapa urmăririi penale,
implementat de Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova
în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
și Inspectoratul General al Poliției,
fiind aprobată de Grupul de experți al Proiectului.

Această lucrare nu reflectă neapărat punctele de vedere
ale Fundației Soros-Moldova.

Contribuțiile autorilor:

Capitolul I

Cristi DANILEȚ, judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii
din România, doctor în drept;

Capitolul II

Gheorghe MALIC, colonel de poliție, șef al Direcției generale
urmărire penală a Inspectoratului General al Poliției
al Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova;

Eduard BULAT, procuror, șef al Secției combatere trafic de ființe umane
a Procuraturii Generale a Republicii Moldova;

Capitolul III

Mihaela VIDAICU, conf. univ., Catedra Drept penal și criminologie,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

Reținerea în procesul penal

ÎNDRUMAR PENTRU PRACTICIENI

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, elefant.ro, Barnes & Noble și pe www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.

Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România

Tel/fax: (021) 210 80 51

E-mail: romania@cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier juridic* este coordonată de Oleg Efrim

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Dorin Onofrei

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Cristi Danileț, Gheorghe Malic, Eduard Bulat, Mihaela Vidaicu

REȚINEREA ÎN PROCESUL PENAL

Ediția I, decembrie 2014

© 2014, Fundația Soros-Moldova pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Această lucrare este publicată în cadrul Proiectului „Garanții procesuale la etapa urmăririi penale”, implementat de Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova, care nu subscrie și nu răspunde pentru conținutul acestei publicații.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Reținerea în procesul penal: Îndrumar pentru practicieni/Cristi Danileț, Gheorghe Malic,

Eduard Bulat [et al.]. – Chișinău: Cartier, 2014 (Tipogr. „Bons Offices”). – 92 p. –

(Colecția „Cartier juridic”, ISBN 978-9975-79-951-5)

500 ex.

ISBN 978-9975-79-952-2

343.13

R 48

CUPRINS

Abrevieri	7
Introducere	9
CAPITOLUL I. Garanțiile pentru persoanele reținute. Standarde internaționale și drept comparat	12
1. Standarde la nivelul ONU	13
2. Standarde la nivelul OSCE	20
3. Standarde la nivelul Consiliului Europei	22
4. Standarde la nivelul Uniunii Europene	32
5. Elemente de drept comparat	40
CAPITOLUL II. Procedura reținerii în Republica Moldova	49
1. Înțelesul noțiunii de „reținere”	49
2. Cine și în ce etapă procesuală poate fi reținut	55
3. Temeiurile reținerii	56
4. Organul care reține	58
5. Durata reținerii	61
6. Procesul-verbal de reținere	62
CAPITOLUL III. Drepturile persoanei reținute	65
1. Dreptul de a fi informat	65
2. Dreptul la apărător	69

3. Dreptul de a comunica cu rudele/ de a anunța consulatul	74
4. Dreptul la tăcere	76
5. Dreptul la asistența medicală	77
6. Dreptul la interpret	79
Anexe	82
Model de <i>Proces-verbal de reținere</i> utilizat în Republica Moldova	82
Model orientativ de <i>Notă privind drepturile</i> aplicabil în UE	87
Model orientativ de <i>Scrisoare de drepturi</i> propusă pentru a fi utilizată de către instituțiile cu competență de reținere din Republica Moldova	90

Abrevieri

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului
 OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
 CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului
 CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
 UE – Uniunea Europeană
 Cpp – Codul de procedură penală
 hot. – hotărârea din data de...
 para. – paragraf
 art. – articol
 lit. – litera

Introducere

Protecția și respectarea drepturilor omului în interiorul justiției penale este una dintre preocupările majore ale Programului de Drept al Fundației Soros-Moldova. Experiența noastră de peste cincisprezece ani în domeniul reformelor penale ne reconfirmă cu frecvență îngrijorătoare faptul că drepturile omului sunt cel mai des ignorate în etapa urmăririi penale, în special în fazele ei incipiente. În special, este vorba de un șir de drepturi care însoțesc aspectul cel mai sensibil și, uneori, mai controversat al acestei etape – lipsirea de libertate ca măsură preventivă.

În Republica Moldova facem o distincție clară între starea sau statutul de persoană reținută în calitate de bănuit și cea de persoană arestată în calitate de învinuit. În acest sens, apar un șir de confuzii și de înțelegeri eronate când trebuie să proiectăm practica și legislația națională peste matricele de standarde internaționale pentru protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere a libertății. Acest îndrumar, deși se referă frecvent la ambele situații, este destinat tuturor celor chemați să pună în aplicare măsura reținerii, mai puțin a arestului, și doar tangențial celor care răspund de executarea pedepselor privative de libertate.

Jurisprudența CtEDO abundă de cazuri moldovenești care indică clar asupra unor probleme cu caracter sistemic ce țin de nerespectarea standardelor CEDO la aplicarea măsurii reținerii. În același timp, procedura penală (dar și cea contravențională) a suportat numeroase modificări, destinația cărora a fost anume ajustarea la standardele impuse

de CEDO și la învățarea lecțiilor din jurisprudența CtEDO. Lipsa unor succese sesizabile, împreună cu birocratizarea fără precedent a întregirii proceduri de reținere, a dat naștere unui mit periculos și speculativ, promovat în mediul actorilor justiției penale, conform căruia există un exces de drepturi și garanții procesuale în favoarea persoanelor bănuite de săvârșirea faptelor penale, care duce la ineficiența combaterii criminalității și la lipsa de respect față de actul de justiție. Acest îndrumar vine nu doar să combată asemenea afirmații dăunătoare ideii înseși de proces echitabil și stat de drept, dar și să ajute practicienii, în special pe ofițerii de investigație, ofițerii de urmărire penală și procurori, să înțeleagă și să respecte drepturile persoanelor reținute astfel, încât acestea să nu fie pentru ei un rău necesar, obositor și cumva „de dragul CEDO”, ci o parte integrantă a activității cotidiene în procesul de urmărire penală, fără de care aceasta nu se poate realiza sau rămâne un simplu abuz de putere, incompatibil cu efectuarea justiției într-o societate democratică.

Așadar, îndrumarul pe care-l țineți în mână este o primă încercare, o unealtă printre multe altele pe care le folosește și le va folosi în viitor Programul de Drept pentru a-i „împrieteni” pe actorii justiției penale cu astfel de noțiuni și drepturi precum bănuiala rezonabilă, dreptul la informare despre motivele reținerii, dreptul la apel telefonic și înștiințarea rudelor despre faptul reținerii, dreptul la apărător, dreptul la tăcere, dreptul la interpret și traducere, dreptul de acces la materialele dosarului și la probele care au condus la lipsirea de libertate, reținere de facto vs reținere de iure, accesul la servicii medicale adecvate și condiții umane și decente în perioada reținerii, conținutul inteligibil al scrisorii de drepturi pentru persoane reținute și altele.

Acest îndrumar este destinat celor care caută răspuns mai degrabă la întrebarea cum să inserăm mai eficient drepturile omului în procesul de investigație și acumulare de probe

decât cum să ne opunem mai eficient acestora. În cele din urmă, este o chestiune de abordare și de atitudine. Una e să știm că un drept există scris în Codul de procedură penală și alta e să avem un mecanism clar și înțelegerea comună despre când, cum și cu ce mijloace îl respectăm, fie că e vorba despre accesul la un aparat de telefon, despre o discuție reală cu un apărător, despre o explicație clară și într-un limbaj accesibil a motivului aducerii la poliție, despre o pătură curată, despre apă potabilă. Drepturile Omului se referă la valori general umane și la demnitate și nicidecum la modul în care acestea împiedică sau nu respectarea formalităților.

Victor Munteanu,
Director al Programului de Drept,
Fundatia Soros-Moldova

CAPITOLUL I

Garanțiile pentru persoanele reținute. Standarde internaționale și drept comparat

Ce sunt standardele internaționale privind drepturile omului?

Standardele internaționale privind drepturile omului sunt un *corpus iuris* ce conține un minimum al drepturilor care trebuie respectate și garantate de statele membre la instrumentele care le consacră. Scopul acestor drepturi este asigurarea dreptului la un proces echitabil. Unele dintre drepturi privesc faza de urmărire penală, altele, faza de judecată (procesul propriu-zis), iar altele sunt ulterioare procesului judiciar.

Sunt obligatorii aceste standarde?

Există standarde obligatorii (convențiile, potrivit adagiului latin *pacta sunt servanda*), pe când altele au caracter de recomandare (*soft law*). Cel puțin pentru prima categorie, statele pot stabili o protecție mai largă a drepturilor, dar nu una mai restrânsă.

De reținut: În standardele internaționale se folosesc termeni diferiți pentru privarea de libertate, care în dreptul național pot avea o semnificație deosebită: *luare în custodie, reținere, arestare, deținere*. În această secțiune a îndrumarului, toți acești termeni sunt echivalenți cu *privarea de libertate*.

---

1. Standarde la nivelul ONU¹

Cele mai importante standarde ale drepturilor omului elaborate la nivel mondial, cu incidență pentru obiectul acestui *Îndrumar*, sunt Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) – *efect de recomandare*, și Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice – *efect obligatoriu*.

1.1. Ce spune DUDO² cu privire la privarea de libertate?

DUDO este primul și cel mai important document internațional în privința drepturilor omului la nivel global. Potrivit art. 3, „orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa”, iar art. 9 prevede că „nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”.

1.2. Care sunt reglementările din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice³?

Principiile din DUDO sunt reglementate mai concret și cu caracter obligatoriu în acest *Pact*, care declară drept regulă starea de libertate a persoanei și insistă că orice privare de libertate trebuie să fie în mod specific justificată (art. 9, para. 1). Următoarele paragrafe reglementează drepturile persoanelor private de libertate. Astfel, persoana trebuie informată în momentul arestării despre motivele acestei măsuri (para. 2). Se

-
- 1 Organizația Națiunilor Unite este cea mai importantă organizație internațională din lume. ONU a fost înființată în 1945 și are 193 de membri. Republica Moldova a devenit membru al organizației la 2 martie 1992.
  - 2 DUDO a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948. Valoarea ei este una declarativă.
  - 3 Pactul a fost adoptat la 16 decembrie 1966 de Adunarea Generală a ONU și a intrat în vigoare la 23 martie 1976. El este obligatoriu de respectat de către toate cele 176 de state care l-au ratificat. A fost ratificat de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990.

interzice orice măsură privativă de libertate care este arbitrară; odată ce o persoană este privată de libertate sub suspiciunea de implicare într-o infracțiune, ea trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a unui ofițer judiciar care este autorizat pentru a determina dacă persoana în cauză poate rămâne în custodie (art. 9, para. 1 și para. 3). Persoanele private de libertate trebuie să fie judecate într-un termen rezonabil (art. 9, para.3). De asemenea, se prevede că trebuie să fie întotdeauna posibilă sesizarea instanței de judecată pentru a se verifica legalitatea privării de libertate (art. 9, para. 1 și para.4).

Tratamentul persoanei reținute trebuie să fie conform prezumției de nevinovăție (art. 14, para. 2). Tot în acest sens, minorii trebuie să fie separați de adulți, iar persoanele aflate în cursul procedurilor nu pot fi închise împreună cu cei condamnați (art. 10). În privința condițiilor de detenție există interdicția generală a torturii și a tratamentelor inumane și degradante (art. 7). Ca o garanție a unui proces echitabil, trebuie asigurate facilități adecvate pentru pregătirea apărării și acces la asistență juridică (art. 14, para. 3, lit. b și lit. d). Regimul de detenție trebuie să respecte dreptul la viața de familie, precum și libertatea de conștiință și de expresie (art. 17, 18 și 19). Mai mult decât atât, toate dispozițiile arătate trebuie să fie puse în aplicare fără vreo discriminare (art. 2, alin. 1).

1.3. Ce prevăd standardele împotriva torturii?

*Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante*⁴ prevede că declarațiile obținute ca rezultat al torturii nu pot fi invocate drept mijloc de probă în nicio procedură (art. 15).

4 Adoptată la 10 decembrie 1984, a intrat în vigoare la 26 iunie 1987. Un număr de 141 de state membre ONU au ratificat această convenție. Republica Moldova a ratificat Convenția la 28 decembrie 1995.

În *Protocolul Opțional la Convenția Împotriva Torturii*⁵ se oferă o definiție simplă și explicită a privării de libertate, și anume împiedicarea unei persoane de a părăsi un loc atunci când dorește, indiferent de autoritatea care ia această măsură⁶. O persoană aflată în detenție (penitenciare, aresturi ale poliției) este, în mod evident, privată de libertate; același lucru este valabil pentru persoanele internate în spitale sau aziluri împotriva voinței lor (chiar în cazul în care există o hotărâre judecătorească de internare), pentru străinii a căror ședere într-o țară este considerată ilegală sau pentru minorii plasați în centre speciale pe care nu le pot părăsi.

Definiția privării de libertate din *Protocol* ridică numeroase probleme cu privire la perioada dintre primul contact cu poliștii și momentul reținerii/arestării. Una ar fi momentul inițial al privării de libertate a unei persoane, dat fiind faptul că poliștii au, de regulă, dreptul de a interoga o persoană pe stradă, în parc, într-un mijloc de transport în comun, în restaurant etc. cu privire la identitate și, eventual, la motivul pentru care se află în acel loc anume. Această acțiune nu se încadrează la privarea de libertate. Dar, dacă poliștii o împiedică să părăsească locul, sau dacă persoana este încătușată sau obligată să se urce în mașina poliției, sau dacă este dusă cu forța sau sub amenințare în orice loc (nu neapărat sediul poliției⁷), atunci răspunsul este afirmativ.

5 Protocolul a fost adoptat de Adunarea Generală a ONU pe data de 18 decembrie 2002 și a intrat în vigoare pe 22 iunie 2006. L-au ratificat 22 de state. Republica Moldova a semnat Protocolul la 16 septembrie 2005 și l-a ratificat la 30 martie 2006, acesta intrând în vigoare la 24 iulie 2006.

6 Art. 4, para. 2 din *Protocol* prevede: „În sensul prezentului protocol, privarea de libertate înseamnă orice formă de detenție sau închisoare ori plasarea unei persoane într-un loc public sau privat de reținere pe care nu îl poate părăsi după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură”.

7 Un exemplu din România este cazul lui Nicu Olteanu, câștigat de reclamant la Curtea de la Strasbourg, care a fost „condus” de poliști în sediul unui oficiu poștal din București unde a fost interogată cu privire la o faptă de furt pe care o comisese – *CTEDO, Olteanu c. României*, hot.14.04.2009.

Privarea de libertate funcționează, așadar, din momentul împiedicării persoanei de a părăsi locul unde a fost oprită.

1.4. Există standarde speciale cu privire la copii?

*Convenția cu privire la Drepturile Copilului*⁸ prevede unele obligații specifice cu privire la privarea de libertate a copiilor în faza de urmărire penală. Prevederile sale sunt în general aplicabile pentru oricine sub vârsta de optsprezece ani. Convenția reafirmă interzicerea privării ilegale sau arbitrare de libertate a copiilor, dar mai ales subliniază că aceasta – atât înainte de proces, cât și ulterior – ar trebui să fie o măsură de ultimă instanță și utilizată pentru cea mai scurtă perioadă de timp (art. 37, lit. b). De asemenea, copiii privați de libertate trebuie tratați cu omenie și demnitate, ținându-se seama de nevoile persoanelor de vârsta lor (art. 37, lit. c). Ei trebuie ținuti separat de adulți, afară de cazul în care se consideră că este în interesul lor să nu se respecte această cerință (art. 37, lit. c).

1.5. Care sunt drepturile celor privați de libertate?

Acestea sunt reglementate în *lucrările celui de al 8-lea Congres privind Prevenirea Infracționalității și Tratatamentul Infractorilor*⁹.

În pct. 2 al Rezoluției 17 se prevede că persoana privată de libertate suspectată de comiterea unei infracțiuni trebuie dusă rapid în fața unui judecător pentru a lua fără întârziere o decizie cu privire la deținerea preventivă (lit. a). La lit. g a aceluiași pct. 2 se prevăd drepturile asupra cărora persoana privată de libertate trebuie să fie informată: i) dreptul de a fi asistat cu promptitudine de un avocat; (ii) dreptul de a solicita asistență

juridică; (iii) dreptul ca valabilitatea detenției sale să fie stabilită prin *habeas corpus*, *amparo* sau prin alte mijloace și dreptul de a fi eliberat în cazul în care deținerea este ilegală; (iv) dreptul de a fi vizitat de către și de a corespunde cu membrii familiei, în condițiile și cu restricțiile rezonabile specificate prin lege sau regulamente. În fine, se mai prevede că, în caz de aplicare a unei pedepse, durata deținerii preventive trebuie dedusă (lit. j).

De asemenea, în **Rezoluția 26** se prevede că, atunci când procurorii intră în posesia unor dovezi împotriva suspectilor despre care însă cunosc sau cred în mod întemeiat că au fost obținute prin recurgerea la metode ilegale, care constituie o încălcare gravă a drepturilor omului ale suspectului, implicând în special tortura, tratamentele crude, inumane sau degradante sau alte abuzuri ale drepturilor omului, ei trebuie să refuze să folosească astfel de probe împotriva oricărei persoane, altele decât cele care au folosit astfel de metode, sau să informeze instanța de judecată și trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că cei responsabili pentru utilizarea unor astfel de metode sunt aduși în fața justiției.

În **Principiile de Bază ale ONU cu privire la Avocați** se prevede că avocaților trebuie să li se permită îndeplinirea profesiei fără intimidare, impedimente, hărțuire sau interferențe necorespunzătoare; ei trebuie să se poată consulta cu clienții lor în mod liber și în condiții de confidențialitate (pct. 16 și 22). Dar avocatul nu trebuie identificat cu clientul său (pct. 18). Nu se poate refuza, de către instanță sau de către o autoritate administrativă, asistarea unei persoane de către avocatul său (pct. 19). Este de datoria autorităților competente să asigure avocaților accesul la informații, dosare și documente aflate în posesia sau sub controlul lor în timp util, necesar pentru a permite avocaților acordarea unei asistențe juridice eficiente pentru clienții lor. Un astfel de acces ar trebui să fie furnizat în cel mai scurt timp adecvat (pct. 21).

8 Convenția asupra Drepturilor Copilului a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU la data de 20 noiembrie 1989. Republica Moldova a aderat la ea prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990.

9 Desfășurat la Havana, Cuba, între 27 august și 7 septembrie 1990.

1.6. Există standarde în materie de conduită a organelor care aplică legea?

Da. Este vorba de *Codul de conduită al oamenilor legii*¹⁰. El prevede că aceste autorități trebuie să respecte și să protejeze demnitatea persoanei și drepturile omului (art. 2). Forța poate fi folosită numai atunci când este necesar, pentru a preveni comiterea unei infracțiuni sau pentru a facilita privarea de libertate a unei persoane; armele de foc pot fi folosite, și numai dacă nu există alte mijloace, doar în cazul în care suspectul amenință viața altor persoane sau opune rezistență folosind el însuși arme de foc (art. 3 și comentariul aferent). Oamenii legii nu pot provoca, instiga sau tolera vreun act de tortură sau alte tratamente crude, inumane sau degradante și nici nu pot invoca ordine superioare sau circumstanțe excepționale, cum ar fi o stare de război sau o amenințare de război, o amenințare la adresa securității naționale, instabilitatea politică internă sau orice altă situație excepțională ca o justificare a torturii sau a altor tratamente crude, inumane sau degradante (art. 5). Oamenii legii trebuie să asigure protecția deplină a sănătății persoanelor aflate în custodia lor și, în special, trebuie să ia măsuri imediate pentru a asigura asistență medicală când aceasta este necesară (art. 6).

1.7. Există standarde cu privire la cetățenii reținuți în altă țară decât cea de origine?

Da. Acest lucru este reglementat în *Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare*¹¹.

10 *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* a fost adoptat de Adunarea Generală a ONU prin rezoluția 34/169 din 17 decembrie 1979. Acest cod se adresează agenților publici care aplică legea, indiferent dacă sunt numiți sau aleși, care îndeplinesc atribuții de poliție, în special cele privind arestarea și detenția.

11 Convenția a fost adoptată la 22 aprilie 1963 de Conferința Națiunilor Unite asupra Relațiilor Consulare ținută la Viena, Austria, între 4 martie și 22 aprilie 1963.

În art. 36, pct. 1 se prevede că funcționarul consular trebuie să fie liber în a comunica și a avea acces la cetățenii din statul trimițător. Dacă funcționarul consular solicită, autoritățile trebuie, fără întârziere, să informeze oficiul consular al statului trimițător dacă, în zona sa consulară, un cetățean al acestui stat este reținut, arestat, întemnițat.

De asemenea, cetățenii au același drept corelativ de a comunica sau a avea acces la consulul statului lor. Orice comunicare adresată oficiului consular de către persoana reținută, arestată sau întemnițată va fi transmisă de către autorități fără întârziere. Autoritățile respective informează persoana în cauză, fără întârziere, cu privire la drepturile sale în temeiul prezentului paragraf.

Ofițerul consular are dreptul de a vizita cetățeanul, de a discuta cu el și de a lua măsurile pentru asistența sa legală, dar numai dacă acesta este de acord.

1.8. Alte standarde

Principiile și obligațiile de mai sus au fost reafirmate și explicate în special în rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite. Acestea au valoare de ghid pentru punerea în aplicare a cerințelor din instrumentele juridice cu caracter obligatoriu. Printre aceste instrumente enumerăm: Standardul ONU privind Regulile Minime de Tratament al Deținuților (1955 și 1977); Standardul ONU privind Regulile Minime de Înfăptuire a Justiției Juvenile (Regulile de la Beijing, 1985); Corpul Principiilor de Protecție a Tuturor Persoanelor aflate sub orice Formă de Deținere sau Încarcerare (1988); Regulile ONU pentru Protecția Minorilor Privati de Libertate (1990); Standardul ONU privind Regulile Minime pentru Măsuri Neprivative de Libertate (Regulile de la Tokyo, 1990); Declarația privind Protecția Tuturor Persoanelor de Dispariții Forțate (1992); Comentariile Generale ale Comitetului Drepturilor Omului din cadrul ONU – Comentariile 7, 8 și 9 (2).

2. Standarde la nivelul OSCE¹²

OSCE se concentrează asupra prevenirii conflictelor, administrării crizelor și reconstrucției postconflictuale.

2.1. Ce spune Actul Final de la Helsinki?

Arestarea preventivă nu este menționată în mod expres în Actul Final de la Helsinki din 1975. Dar statele participante și-au asumat atunci îndatorirea de a-și îndeplini obligațiile care le revin conform prevederilor din instrumentele internaționale asumate, cum ar fi Pactul Internațional cu Privire la Drepturile Civile și Politice.

2.2. Când apar primele reglementări în domeniu?

Un prim pas pentru a întări angajamentul din 1975 a fost făcut odată cu asumarea obligației ce revine statelor, expuse în Documentul final al Reuniunii de la Viena din 1989, și anume „a se asigura că nimeni nu este supus arestului sau detenției arbitrare” (pct. 23.1) și „a se asigura că toate persoanele aflate în detenție sunt tratate cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane” (pct 23.2), precum și a obligației de a respecta Regulile Standard Minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților și Codul de conduită al ONU pentru oamenii legii. Interdicția cu privire la arestarea și deținerea arbitrară și garanția existenței unor remedii efective în caz de încălcare a drepturilor persoanei au fost prevăzute mai târziu în Carta de la Paris pentru o nouă Europă din 1990.

---

12 OSCE este formată din 57 de țări participante din Europa, Caucaz, Asia Centrală și America de Nord. Organizația a fost creată în 1973. Republica Moldova a aderat la organizație la 30 ianuarie 1992, iar la 26 februarie a aceluiași an a semnat Actul Final de la Helsinki (acesta cuprinde mai multe acorduri între blocul comunist și Occident încheiate la finalul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa din 1975).

2.3. Care sunt drepturile celui reținut?

În *Documentul Reuniunii de la Copenhaga asupra Dimensiunii Umane* din 1990 se arată expres că orice persoană arestată sau deținută în baza unei acuzații în materie penală ar trebui să aibă „dreptul de a fi adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea acestei funcții, care să decidă asupra legalității arestării sau detenției sale” (pct. 5.15). De asemenea, s-au luat angajamente în ceea ce privește furnizarea asistenței juridice pentru persoanele urmărite penal (pct. 5.17), respectarea prezumției de nevinovăție (pct. 5.19) și accesul la căi de atac eficiente în cazul în care sunt încălcate drepturile (pct. 11).

2.4. Mai mult decât atât, prin *Documentul Final al întâlnirii de la Moscova* din 1991 s-a reafirmat angajamentul de „a trata toate persoanele private de libertate cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane și de a respecta standardele recunoscute la nivel internațional care se referă la înfăptuirea justiției și drepturile omului al celor deținuți” (pct. 23). De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a se asigura că nimeni nu este „lipsit de libertate decât pentru motivele și în conformitate cu procedurile care sunt stabilite prin lege” și pentru a se asigura că orice persoană arestată sau deținută are „dreptul de a fi adus cu promptitudine în fața unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege pentru a determina legalitatea arestării sau detenției, fiind eliberat fără întârziere în cazul în care acest lucru a fost ilegală” (pct. 23.1 (i) și (iv)). În plus, a fost din nou recunoscut dreptul la asistență juridică pentru orice persoană acuzată de o infracțiune (pct. 23.1 (v)). Tot prin acest Document s-au asumat și alte angajamente: să se permită persoanei deținute „a notifica persoanele potrivite” cu privire la faptul și locul de deținere; a se asigura că detenția nu este folosită pentru a constrânge persoana în cauză să-și mărturisească vina, să se autoincrimineze sau să depună mărturie împotriva

altora; să se înregistreze „durata oricărui interogatoriu”; să se permită și să fie în mod prompt investigate plângerile cu privire la tratamentul acelei persoane (pct. 23.1 (vi) - (x)); să se acorde oricărei persoane arestate sau deținute ilegal un „drept legal de a solicita despăgubiri” (pct. 23.1 (xi)). În plus, există prevederi cu privire la obligația de „a depune eforturi pentru a se lua măsurile, dacă este necesar, pentru a îmbunătăți condițiile persoanelor în detenție sau închisoare” și de „a acorda o atenție deosebită problemei alternativelor la închisoare” (pct. 23.2).

3. Standarde la nivelul Consiliului Europei¹³

Izvoarele pentru drepturile analizate în acest *Îndrumar* ce aparțin Consiliului Europei sunt CEDO și jurisprudența Curții de la Strasbourg (CtEDO). Mai sunt, de asemenea, izvoare secundare *Recomandările* adoptate de Consiliul Miniștrilor, *Avizele* Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni și ale Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni, *Opiniile* Comisiei de la Veneția. Dacă toate celelalte standarde sunt cu caracter de recomandare, primele sunt obligatorii, dat fiind caracterul de pact al CEDO.

3.1. Care sunt drepturile cu privire la dispunerea și revocarea măsurii potrivit CEDO și jurisprudenței CtEDO?

Șase sunt drepturile celui reținut: reținerea să fie legală, persoana să fie informată, să fie adusă rapid la un judecător, organul judiciar să motiveze măsura, persoana să poată contesta măsura, persoana să obțină reparații dacă e cazul.

¹³ Consiliul Europei este o organizație internațională, interguvernamentală și regională, cu sediul la Strasbourg. A luat naștere la 5 mai 1949 și reunește 47 de state membre din Europa. Organele sale sunt Adunarea Parlamentară, alcătuită din parlamentari proveniți din parlamentele naționale, și Comitetul Miniștrilor, alcătuit din miniștrii de externe ai statelor membre. Republica Moldova a devenit membră a Consiliului Europei la data de 13 iulie 1995.

Ce înseamnă dreptul persoanei de a nu fi reținută ilegal?

Art. 5, para. 1, lit. c) din CEDO consacră dreptul la libertate și siguranță al persoanei, dar permite restrângerea acestui drept prin reținere numai în anumite condiții: dacă e necesară aducerea persoanei reținute în fața autorității judiciare competente atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune; respectiv, când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a împiedica o persoană să săvârșească o infracțiune sau să fugă după comiterea acesteia.

Trebuie făcută o delimitare între privarea de libertate și simplele restricții ale libertății de mișcare, ceea ce ține mai degrabă de intensitatea măsurii decât de natura sau esența ei (CtEDO, *Amuur c. Franței*, hot. 25.06.1996, para. 42). Există priver de libertate chiar dacă persoana nu este într-un loc închis – de exemplu, dacă este pe o insulă sub supravegherea autorităților statale și are posibilități limitate de contact cu restul populației (CtEDO, *Guzzardi c. Italiei*, hot. 6.11.1980, para. 36-39) sau dacă este dusă de organele de poliție la un hotel, instalată într-o cameră cu fereastra barată cu scânduri, sub supravegherea unui membru al familiei (CtEDO, *Riera Blume c. Spaniei*, hot. 14.11.1999, para. 13-26).

Art. 5, para. 1, lit. c) din CEDO vizează exclusiv privarea de libertate în cadrul unei proceduri penale (CtEDO, *Cinlla c. Italiei*, hot. 22.02.1989, para. 38). Scopul articolului 5 al CEDO este de a asigura că nimeni nu este lipsit de libertate în mod arbitrar (CtEDO, *Lawless c. Irlandei*, hot. 1.07.1961, para. 14). Pentru a dispune reținerea pe acest motiv, trebuie să existe suspiciuni rezonabile că acea persoană a comis infracțiunea, altfel reținerea este arbitrară (CtEDO, *Lukanov c. Bulgariei*, hot. 20.03.1997, para. 41). Suspiciunea este rezonabilă atunci când există fapte, date sau informații care ar convinge un terț – observator obiectiv – că acea persoană a comis acea infracțiune (CtEDO, *Fox, Campbell și Hartley c. UK*, hot. 30.08.1990, para. 31-36). Aceste fapte sau date au un grad de certitudine mai mic

decât cel necesar în cazul probelor cerute pentru a fi formulată învinuirea (CtEDO, *Musuc c. Moldovei*, hot. 6.11.2007, para. 31). Totuși, o persoană nu poate fi reținută numai pe baza declarației unei pretinse victime sau atunci când există motive de a pune la îndoială credibilitatea martorilor (CtEDO, *Stepuleac c. Moldovei*, hot. 6.11.2007, para. 68-81). Nu este necesar ca, în faza reținerii, persoana să fie prezentată unui judecător (CtEDO, *Brogan c. UK*, hot. 29.11.1988, para. 53).

Absența unei înregistrări scrise a unor informații precum data, ora și locul deținerii, numele persoanei reținute, motivele luării măsurii și numele persoanei care a pus măsura în executare este interpretată ca fiind incompatibilă cu însuși scopul articolului 5 (CtEDO, *Kurt c. Turciei*, hot. 25.05.1998, para. 125).

Dacă persoana este reținută pentru un alt motiv decât cele arătate mai sus, atunci reținerea nu este legală (CtEDO, *Lawless c. Irlandei*, hot. 1.07.1961, para. 48). De asemenea, este ilegală privarea de libertate a unei persoane după data expirării duratei inițiale pentru care a fost dispusă privarea de libertate, dacă nu a fost emis un alt act de autoritatea competentă (CEDO, *Stici c. Moldovei*, hot. 23.10.2007).

Ce semnifică dreptul persoanei de a fi informată, în termenul cel mai scurt, asupra motivelor reținerii?

Art. 5, para. 2 din CEDO consacră dreptul persoanei reținute de a fi informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege¹⁴, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

În temeiul acestei dispoziții, persoanei lipsite de libertate trebuie să i se aducă la cunoștință de către autoritatea statului, în termeni simpli, nejuridici, pe care îi poate înțelege, care sunt

¹⁴ Sintagma „într-o limbă pe care o înțelege” presupune ca statul să asigure persoanei serviciile unui interpret, iar cheltuielile astfel ocazionate să cadă în sarcina statului.

elementele de fapt și de drept care au determinat luarea măsurii (CtEDO, *van der Leer c. Olandei*, hot. 21.02.1990, para. 28). Dacă suspectilor li se comunică în momentul reținerii doar legea în temeiul căreia au fost privați de libertate, însă ulterior sunt interogați despre comiterea anumitor infracțiuni, dispozițiile din CEDO nu au fost respectate; reținerea persoanei la ora 7.55 și audierea ei între orele 11.05-12.15 nu satisface cerința promptitudinii de comunicare a motivelor privării de libertate (CtEDO, *Fox, Campbell și Hartley c. UK*, hot. 30.08.1990, para. 41-42).

Informarea trebuie să se facă la începutului privării de libertate¹⁵. Nu se prevede necesitatea ca motivele să fie comunicate în scris, într-o anumită formă specială, sau ca avocatul să fie prezent. Nu e necesar ca toate motivele să fie comunicate în momentul reținerii¹⁶.

Cum se pune în aplicare dreptul persoanei de a fi adusă de îndată înaintea unui judecător?

Art. 5, para. 3 din CEDO prevede că persoana reținută trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare.

În concepția Curții de la Strasbourg, aducerea trebuie să aibă loc în mod automat și necondiționat, nefiind necesară o cerere a persoanei (CtEDO, *McGoff c. Suediei*, hot. 26.10.1984, para. 83). Referitor la sintagma „de îndată”, se consideră că durata de 4 zile și 6 ore a privării de libertate, chiar și atunci când există circumstanțe deosebite, depășește exigențele convenției (CtEDO, *Brogan ș.a. c. UK*, hot. 29.11.1989, în contextul atacurilor teroriste din Irlanda de Nord). Prin intervenția judecătorului, reținerea se transformă dintr-o măsură administrativă una judiciară.

¹⁵ Corneliu Bărsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, comentariu pe articole*, vol. I, Editura All Beck, București, 2005, p. 280.

¹⁶ *Ibidem*, p. 334.

Ce înseamnă obligația organelor de justiție de a justifica reținerea?

Art. 5, para. 3, raportat la para. 1, lit. c) din CEDO, prevede că persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie întotdeauna eliberată în cursul procedurii, cu excepția cazului când se dovedește existența unor motive care să justifice menținerea măsurii privative de libertate.

Regula este cea a cercetării persoanei în stare de libertate (CtEDO, *Letellie c. Franței*, hot. 26.06.1991, para. 35). Statul trebuie să arate că există motive „relevante și suficiente” care să justifice continuarea privării de libertate (CtEDO, *Yağcı și Sargın c. Turciei*, hot. 8.06.1995, para. 52). Obligația de a justifica reținerea, indiferent cât ar fi de scurtă, revine autorităților și trebuie făcută în mod convingător (CtEDO, *Belchev c. Bulgariei*, hot. 8.04.2004, para. 82).

Argumentele care sunt generale și abstracte nu sunt suficiente (CtEDO, *Becciev c. Moldovei*, hot. 4.10.2005, para. 56). Sunt motive pentru privarea de libertate a celui bănuit de comiterea unei infracțiuni dacă există riscul: sustragerii lui de la judecată (CtEDO, *Stogmuller c. Austriei*, hot. 10.11.1969, para. 15); de a afecta înfăptuirea justiției (CtEDO, *Wemhoff c. Germaniei*, hot. 27.06.1968, para. 14); de a comite alte infracțiuni (CtEDO, *Matznetter c. Austriei*, hot. 10.11.1969, para. 9); de a produce dezordine publică (CtEDO, *Letellier c. Franței*, hot. 26.06.1991, para. 51). Dar aceste pericole sau riscuri trebuie susținute prin probe bazate pe fapte (CtEDO, *Țurcan c. Moldovei*, hot. 23.10.2007, para. 48-49).

Ce înseamnă dreptul persoanei de a contesta legalitatea reținerii și de a cere eliberarea?

Potrivit art. 5, para. 4 din CEDO, persoana lipsită de libertate are dreptul să conteste în instanță legalitatea măsurii și să obțină punerea sa în libertate dacă aceasta este nelegală.

Pentru a-și putea exercita acest drept, persoana trebuie să aibă acces la documentele din dosarul de urmărire penală care

au justificat privarea sa de libertate, și nu doar la documentele procedurale, ci chiar la probe (CtEDO, *Țurcan c. Moldovei*, hot. 23.10.2007, para. 56-64). Plângerea trebuie soluționată într-un termen scurt (CtEDO, *Șarban c. Moldovei*, hot. 4.10.2005, para. 118-123), într-o ședință de judecată care să asigure egalitatea armelor dintre părți, adică dintre procuror și cel reținut (CtEDO, *Nikolova c. Bulgariei*, hot. 25.03.1999, para. 58).

În ce condiții există dreptul la reparații?

Art. 5, para. 5 din CEDO prevede că persoana care este reținută în condiții contrare acestui articol are dreptul la reparații.

Încălcarea condițiilor de privare de libertate trebuie stabilită de o autoritate națională sau de instituțiile Convenției (CtEDO, *N.C. c. Italiei*, hot. 11.01.2001, pct. 49). Nu există o anumită sumă pe care victima unei rețineri nelegale o poate obține (CtEDO, *Stoianova și Nedelcu c. României*, hot. 3.02.2004). Dacă persoana a obținut despăgubiri în baza legii naționale, nu se mai poate pretinde victimă în fața Curții de la Strasbourg în temeiul art. 5, para. 5 (CtEDO, *Elena Pop Blaga c. României*, decizia de admisibilitate din 10.04.2012, para. 109).

3.2. Care sunt drepturile cu privire la executarea măsurii potrivit CEDO și jurisprudenței CtEDO?

Două astfel de drepturi are cel reținut: să nu fie torturat și să aibă condiții demne de detenție.

În ce constă dreptul de a nu fi supus torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante?

Art. 3 din CEDO interzice tortura, pedepsele sau tratamentele inumane ori degradante.

Curtea a stabilit că interdicția este absolută, indiferent de circumstanțe și de comportamentul persoanei victime (CtEDO, *Ostrovar c. Moldovei*, hot. 13.09.2005, para. 76), chiar dacă este cazul unui pericol public care amenință viața națiunii (CtEDO,

Asenov ş.a c. Bulgariei, hot. 28.10.1998, para. 93). Dacă persoana prezintă leziuni corporale cauzate în timpul cât s-a aflat în custodia poliției, se prezumă că ea a fost maltrată (CtEDO, *Bursuc c. României*, hot. 12.10.2004, para. 80), motiv pentru care statul trebuie să prezinte explicații despre respectivele circumstanțe și, eventual, să demonstreze că respectivele leziuni nu au fost cauzate în urma maltratării în perioada aflării sale în custodia poliției (CtEDO, *Aksoy c. Turciei*, hot. 18.12.1996, para. 61). Statul are obligația de a proteja integritatea fizică a persoanei reținute, inclusiv prin acordarea de asistență medicală necesară (CtEDO, *Hurtado c. Elveției*, hot. 28.01.1994, para. 79). În cazurile în care se impune, trebuie asigurată inclusiv asistența medicală specializată independentă (CtEDO, *Şarban c. Moldovei*, hot. 4.10.2005, para. 90) și, dacă se impune, reținutul trebuie transportat la un spital apropiat (CtEDO, *Isratii c. Moldovei*, hot. 27.03.2007, para. 52-57). Investigația medicală trebuie să se desfășoare de către un medic calificat și în absența ofițerului de poliție (CtEDO, *Akkoc c. Turciei*, hot. 10.10.2000, para. 118). În perioada privării de libertate, reținutul nu poate fi alimentat în mod forțat (CtEDO, *Ciorap c. Moldovei*, hot. 19.06.2007, para. 76-78).

Dacă o persoană reținută face afirmații credibile că a fost supusă la astfel de măsuri, trebuie declanșată o investigație oficială, care trebuie să fie efectivă și desfășurată de persoane independente ierarhic și instituțional de cele cercetate (CtEDO, *Boicenco c. Moldovei*, hot. 11.07.2006, para. 120-122).

Ce presupune dreptul la condiții demne de privare de libertate?

Cât privește locurile de reținere, acestea nu trebuie să provoace suferințe sau dureri de o intensitate care depășește nivelul de suferință inerent detenției. La evaluarea acestor condiții se ține seama, printre altele, dacă locul este supraaglomerat sau nu corespunde normelor sanitare, dacă persoanei îi sunt asigurate hrana adecvată și plimbările în aer liber, accesul la lumina zilei,

calitatea așternutului, accesul la apă potabilă (CtEDO, *Ostrovar c. Moldovei*, hot. 13.09.2005, para. 79; *Stepuleac c. Moldovei*, hot. 6.11.2007, para. 55-58; *Ciorap c. Moldovei*, hot. 19.06.2007, para. 70; *Istratii c. Moldovei*, hot. 27.03.2007, para. 71).

3.3. Care sunt drepturile cu privire la desfășurarea anchetei potrivit CEDO și jurisprudenței CtEDO?

Patru sunt aceste drepturi: prezumția de nevinovăție, asistența tehnică, interpretul și necooperarea.

Ce înseamnă dreptul de a fi prezumat nevinovat?

Conform art. 6, para. 2 din CEDO, orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi legal stabilită.

Sarcina probațiunii revine procurorului și orice dubiu este tratat în favoarea acuzatului (CtEDO, *Holomiov c. Moldovei*, hot. 7.11.2006, para. 99). Nici judecătorii, nici ceilalți funcționari implicați în instrumentarea dosarului nu pot face declarații în presă prin care să susțină vinovăția acuzatului (CtEDO, *Allenet de Ribemont c. Franței*, hot. 10.02.1995, para. 36).

În ce condiții se asigură asistența juridică?

CEDO consacră în art. 6, para. 3, lit. c) dreptul persoanei acuzate de a fi asistată de un apărător ales și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistată în mod gratuit din oficiu, atunci când interesele justiției o cer.

Acest drept există încă din faza urmăririi penale, inclusiv în timpul reținerii (CtEDO, *Istratii c. Moldovei*, hot. 27.03.2007, para. 87). Nu are importanță dacă a fost sau nu formulată acuzația.

Autoritățile au obligația de a-l informa pe suspect despre dreptul său la avocat (CtEDO, *Padalov c. Bulgariei*, hot. 10.08.2006); nu e de ajuns o informare dată în scris, ci persoana

trebuie sfătuită cu privire la acest drept și la implicațiile deciziei sale (CtEDO, *Panovits v. Cyprus*, hot. 11.12.2008, para. 67-68).

Condiția cu privire la „interesele justiției” este îndeplinită atunci când e vorba de libertatea acuzatului (CtEDO, *Benhamakelli c. UK*, hot. 06.10.1996, para. 60). Dreptul de alegere al avocatului nu poate fi exercitat de acuzat cu privire la avocații numiți din oficiu (CtEDO, *Pakelli c. Germaniei*, hot. 25.04.1983, para. 31).

Asistența juridică trebuie să fie practică și efectivă (CtEDO, *Goddi c. Italiei*, hot. 09.04.1984, para. 26-27 și 30). Rostul ei este prezervarea privilegiului ca suspectul să nu se autoincrimineze, ca o garanție împotriva relelor tratamente, iar necesitatea sa apare odată cu primul interogatoriu al suspectului (CtEDO, Marea Cameră, *Salduz c. Turciei*, hot. 27.11.2008, para. 54-55), chiar dacă suspectul alege să tacă (CtEDO, *Dayanan c. Turciei*, hot. 13.10.2009, para. 33). Dreptul la asistență juridică poate fi exercitat și în absența sau chiar mai înainte de reținerea sau arestarea unei persoane dacă libertatea sa de acțiune a fost redusă în mod semnificativ – de exemplu, este oprit în trafic și supus unui interogatoriu, fără a fi reținut în temeiul unui act judiciar, dar și fără a putea pleca (CtEDO, *Zaichenko c. Rusiei*, hot. 18.02.2010, para. 48). Curtea a statuat că acest drept se va aplica în cazul în care o persoană a fost pusă în detenție administrativă, dar este, de fapt, tratată ca un suspect de comiterea unei infracțiuni (CtEDO, *Nechiporuk și Yonkalo c. Ucrainei*, hot. 21.04.2011, para. 264). Curtea a hotărât, de asemenea, că dreptul la asistență juridică se aplică în cazul în care o persoană care a fost dusă în custodia poliției și tratată legal ca un martor a fost, în fapt, privită ca un suspect (CtEDO, *Brusco c. Franței*, hot. 14.10.2010).

Apărarea nu este efectivă dacă avocatul este numit pe loc, fără a cunoaște nici dosarul, nici clientul, acordându-i-se doar câteva minute pentru a studia cauza (CtEDO, *Tarău c. României*, hot. 24.02.2009, para. 61-62).

În timpul audierii persoanei private de libertate, principiul egalității armelor presupune accesul apărării la acele documente din dosar care sunt esențiale pentru a contesta în mod efectiv legalitatea arestării preventive. Prin urmare, informațiile care sunt esențiale pentru evaluarea legalității stării de privare de libertate trebuie puse la dispoziția avocatului suspectului într-un mod adecvat. Curtea a stabilit că rezumatele dosarului nu sunt suficiente și nici prezentarea orală a faptelor și a probelor. Autoritățile ar trebui să faciliteze consultarea dosarului în momentele în care acest lucru este esențial pentru apărare și nu ar trebui să fie prea formală în acest sens (CEDO, *Mooren c. Germaniei*, hot. 9.07.2009, para. 121-125).

Cum se exercită dreptul la interpret și traducerea documentelor?

Nu e necesar ca toate documentele să fie traduse în scris, e suficientă și traducerea lor orală de către interpret (CtEDO, *Kamasinski c. Austriei*, 19.12.1989, para. 85).

Dreptul este gratuit, astfel încât acuzatul nu poate fi obligat să suporte costurile interpretului, chiar dacă este condamnat pentru comiterea infracțiunii (CtEDO, *Luedicke, Belkacem și Koc c. Germaniei*, hot. 28.11.1978, para. 46).

Menționăm că acest drept privește atât persoanele care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile pentru că limba lor este alta, cât și persoanele care nu pot vorbi sau înțelege limba respectivă pentru că, de exemplu, au dificultăți de vorbire sau de auz.

În ce constă dreptul persoanei de a nu coopera?

Dreptul la tăcere și de a nu se autoincrimina (principiul *nemo tenetur*) constituie o parte componentă a conceptului de echitate a procesului reglementat de art. 6, para. 1 din CEDO (CtEDO, *Funke c. Franței*, hot. 25.02.1993, para. 41-44). Acest drept se naște imediat ce situația persoanei este afectată în mod substanțial (CtEDO, *Saunders c. UK*, hot. 17.12.1996, para. 67 și 74).

Persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni nu are obligația de a coopera activ cu autoritățile judiciare (CtEDO, *Yağcı și Sargın c. Turciei*, hot. 8.06.1995, para. 66).

3.4. Care este perioada maximă de reținere a persoanei?

În *Recomandarea Rec (2006) 13*¹⁷ se prevede la pct. 14 necesitatea desfășurării unor proceduri urgente în privința celui reținut administrativ, indicându-se chiar și o perioadă maximă: „După privarea inițială de libertate a persoanei de către un ofițer de poliție (sau de cineva autorizat să acționeze așa), cel suspectat de a fi implicat în comiterea infracțiunii trebuie adus prompt în fața unei autorități judiciare pentru a determina fie dacă această privare de libertate se justifică sau nu, fie dacă este sau nu este nevoie de prelungirea sa, fie dacă acuzatul va rămâne sau nu în custodie ori va fi supus unor măsuri alternative. Intervalul de timp dintre privarea inițială de libertate și apariția înaintea autorității va fi, de preferință, nu mai mare de patruzeci și opt de ore și în multe cazuri o durată chiar mai scurtă poate fi un interval suficient”.

4. Standarde la nivelul Uniunii Europene¹⁸

UE este preocupată de atingerea unor standarde minime comune cu privire la drepturile procedurale în cadrul procedurilor penale, pentru a se asigura că drepturile fundamentale ale persoanelor suspectate și acuzate sunt protejate

¹⁷ Recomandarea Rec (2006) 13 privind cercetarea în stare de lipsire de libertate preventivă, condițiile de dispunere a acesteia și măsurile de protecție împotriva abuzului, adoptată de Comitetul Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei la 27 septembrie 2006 la cea de-a 974-a reuniune a delegațiilor de miniștri.

¹⁸ Uniunea Europeană este o uniune economică și politică, dezvoltată în Europa, ce este alcătuită în prezent din 28 de state. În data de 2 iulie 2014, Parlamentul Republicii Moldova a semnat *Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană*, ca un pas cert spre aderare.

suficient și, astfel, pentru a facilita recunoașterea într-o țară a UE a unei hotărâri judecătorești pronunțate într-o altă țară.

4.1. Care este strategia UE cu privire la privarea de libertate?

La 30 noiembrie 2009, Consiliul UE a adoptat o Rezoluție¹⁹ prin care a decis că trebuie luate măsuri la nivelul Uniunii Europene pentru a consolida drepturile persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, măsuri care pot include legislație, precum și alte măsuri. Totodată, Consiliul a aprobat „*Foaia de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale*”, ca bază pentru viitoarele măsuri.

Care sunt drepturile cuprinse în foaia de parcurs?

Drepturile cuprinse în această foaie de parcurs, care ar putea fi completate de alte drepturi, sunt considerate drepturi procedurale fundamentale și, în această etapă ar trebui să li se acorde prioritate măsurilor în acest sens: (I) *Traducere și interpretare*; (II) *Informarea privind drepturile și informarea privind acuzațiile*; (III) *Consiliere și asistență juridică*; (IV) *Comunicarea cu rudele, angajatorii și autoritățile consulare*; (V) *Garanții speciale pentru persoanele suspectate sau acuzate vulnerabile*; (VI) *O Carte Verde privind arestarea preventivă*.

Cum s-a pus în aplicare foaia de parcurs?

Comisia Europeană a lucrat împreună cu Consiliul și Parlamentul European pentru a pune în aplicare foaia de parcurs, adoptându-se, în acest scop, mai multe directive: cea privind interpretarea și traducerea, cea privind informarea și cea privind asistența juridică.

¹⁹ Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, partea I, C 295 din 4.12.2009, p. 1-3, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

4.2. Ce prevede Directiva privind interpretarea și traducerea²⁰?

Aceasta cere statelor membre să se asigure că persoanelor suspectate sau acuzate care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale respective li se asigură, în mod gratuit, interpretare în timpul procedurilor și traducere a documentelor esențiale (art. 2 și 3); de asemenea, statele au obligația de a lua măsuri concrete pentru a se asigura că interpretarea și traducerea sunt de o calitate suficientă pentru a garanta corectitudinea procedurii (art. 5) și de a solicita celor răspunzători de formarea judecătorilor, a procurorilor și a personalului judiciar să acorde atenție specială particularităților comunicării cu ajutorul unui interpret, astfel încât să se asigure o comunicare eficientă și efectivă (art. 6).

4.3. Ce prevede Directiva cu privire la dreptul la informare în cadrul procedurilor penale²¹?

Directiva prevede trei drepturi distincte: informarea cu privire la drepturile prevăzute în art. 3, informarea cu privire la acuzație, accesul la dosar.

Ce obiect are dreptul de a fi informat cu privire la drepturile prevăzute în art. 3?

Acesta privește dreptul de a fi asistat de un avocat, dreptul la consiliere juridică și condițiile de obținere a acesteia, dreptul la interpret și traducere, dreptul de a păstra tăcerea.

²⁰ Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 280 din 26.10.2010, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

²¹ Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, partea I, L 142 din 01.06.2012, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

Acest drept este întărit de un drept la informare în scris cu privire la drepturile în timpul arestului, numit și „scrisoare de drepturi”, redactată într-un limbaj simplu și accesibil, într-o limbă pe care persoana o înțelege (art. 4). *Scrisoarea de drepturi* trebuie să cuprindă, pe lângă drepturile din art. 3, și informații cu privire la: dreptul de acces la materialele cauzei, dreptul de a informa autoritățile consulare și o persoană, dreptul de acces la asistență medicală de urgență; numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate, înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare; informații de bază cu privire la orice posibilitate, în temeiul dreptului intern, de a contesta legalitatea arestării, de a obține o revizuire a detenției sau de a solicita eliberarea provizorie.

Cum se îndeplinește dreptul la informare cu privire la acuzație?

Acest drept este reglementat în art. 6: informația trebuie să includă o descriere a circumstanțelor în care se presupune că a fost comisă fapta, inclusiv ora, locul și gradul de participare la comiterea ei de către persoana acuzată, natura și clasificare juridică a presupusei fapte (alin. 3). Aceste informații trebuie să fie furnizate prompt și într-o limbă pe care persoana suspectată sau acuzată o înțelege (art. 6, alin. 2).

Ce presupune dreptul de acces la dosar?

Dreptul este reglementat în art. 7. Este vorba de accesul la toate materialele aflate în posesia organelor judiciare, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului (alin. 2). Se poate deroga de la acest drept, cu condiția ca aceasta să nu aducă prejudicii dreptului la un proces echitabil: accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca, de exemplu, în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale (alin. 4).

4.4. Ce prevede Directiva privind dreptul de acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și dreptul de a comunica după arestare²²?

Directiva se aplică *din momentul* în care persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale li s-a adus la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare în mod oficial sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni, indiferent dacă sunt sau nu lipsite de libertate; ea se aplică și altor persoane decât cele suspectate sau acuzate, care, în cursul interogării efectuate de poliție sau de o altă autoritate de aplicare a legii, devin persoane suspectate sau acuzate (art. 2, alin. 1 și alin. 3).

Conform art. 3, alin. 2, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat *fără nicio întârziere nejustificată*. În orice caz, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul de a avea acces la un avocat începând cu oricare dintre următoarele momente, luându-se în considerare cel care survine primul: (a) înainte de a fi interogate de poliție sau altă autoritate de aplicare a legii sau judiciară; (b) la desfășurarea unei acțiuni de anchetare sau de strângere de probe de către autoritățile de anchetă sau de către alte autorități competente, în conformitate cu alineatul (3), litera (c)²³; (c) fără întârzieri

22 Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 cu privire la dreptul de acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și a mandatului european de arestare și cu privire la dreptul de a informa un terț cu privire la privarea de libertate și a comunica cu persoanele terțe și cu autoritățile consulare în timpul privării de libertate, publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, partea I, L 294 din 06.11.2013, disponibilă la <http://eur-lex.europa.eu>.

23 Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate au dreptul ca avocatul lor să fie prezent cel puțin la următoarele acțiuni de anchetare sau de strângere de probe, în cazul în care acțiunile respective sunt prevăzute în dreptul intern și în cazul în care se impune sau se permite prezența persoanei suspectate sau acuzate la acțiunea în cauză: (i) identificarea suspecților; (ii) confruntări; (iii) reconstituiri ale unei infracțiuni.

nejustificate după lipsirea de libertate²⁴; (d) în cazul în care au fost citate să se înfățișeze în fața unei instanțe competente în materie penală, în timp util înainte ca acestea să se înfățișeze în fața respectivei instanțe.

Întâlnirile dintre avocat și client sunt *confidențiale*²⁵ și sunt permise inclusiv înaintea interogatoriului (art. 3, alin. 3, lit. a). La interogatoriu, avocatul trebuie să fie prezent și să se asigure participarea efectivă, iar acest lucru se consemnează în cadrul procedurii de înregistrare (art. 3, alin. 3, lit. b)²⁶.

Conform art. 9, persoana poate *renunța*, în mod voluntar și neechivoc, la exercitarea drepturilor prevăzute la art. 3 (afară de cazul în care asistența juridică este obligatorie potrivit legii), dar ea trebuie informată în scris sau verbal, în limbaj simplu și în mod complet, asupra consecințelor renunțării la acest drept. Partea poate să-și revoce renunțarea oricând și să fie informată cu privire la acest drept.

Art. 5 consacră *dreptul de informare a terților*: persoanele suspectate sau acuzate care sunt lipsite de libertate au dreptul

24 Potrivit art. 3, alin. 5, în circumstanțe excepționale și numai în cursul urmăririi penale, statele membre pot să deroge temporar de la aplicarea alineatului (2), litera (c) atunci când poziția geografică izolată a unei persoane suspectate sau acuzate face imposibilă asigurarea dreptului persoanei de a avea acces la un avocat fără întârzieri nejustificate după lipsirea de libertate.

25 Statele membre respectă confidențialitatea comunicării dintre persoanele suspectate sau acuzate și avocatul lor în exercitarea dreptului de a avea acces la un avocat, prevăzut în prezenta directivă. O astfel de comunicare include întrevederi, corespondență, conversații telefonice și alte forme de comunicare permise în temeiul dreptului intern (art. 4).

26 Potrivit art. 3, alin. 6, în circumstanțe excepționale și numai în cursul urmăririi penale, statele membre pot deroga temporar de la aplicarea drepturilor prevăzute la alineatul (3) atunci când și în măsura în care acest lucru este justificat, ținându-se seama de circumstanțele specifice ale cauzei, pe baza unuia sau mai multora dintre următoarele motive imperioase: (a) există o necesitate urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică a unei persoane; (b) este absolut necesară acțiunea imediată a autorităților de anchetă pentru a preveni periclitarea considerabilă a procedurilor penale.

ca cel puțin o persoană, spre exemplu, o rudă sau un angajator, desemnată de acestea, să fie informată, fără întârzieri nejustificate, cu privire la lipsirea lor de libertate, dacă persoanele suspectate sau acuzate doresc acest lucru (alin.1). În cazul în care persoana suspectată sau acuzată este un copil, statele membre se asigură că titularul răspunderii părintești a copilului este informat neîntârziat cu privire la lipsirea de libertate și motivele acesteia, cu excepția cazului în care acest lucru ar fi contrar intereselor superioare ale copilului, situație în care este informat un alt adult adecvat. În sensul prezentului alineat, o persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani este considerată copil (alin.2)²⁷.

Art. 6 consacră *dreptul de comunicare cu terții*: persoanele suspectate sau acuzate care sunt lipsite de libertate au dreptul de a comunica fără întârzieri nejustificate cu cel puțin o terță persoană, precum o rudă, numită de acestea. Statele membre pot limita sau amâna exercitarea acestui drept având în vedere cerințe operative sau cerințele operative proporționale.

Art. 7 reglementează *dreptul de a comunica cu autoritățile consulare*: persoanele suspectate sau acuzate care sunt resortisanți străini și care sunt lipsite de libertate au dreptul ca autoritățile consulare ale statului de care aparțin să fie informată cu privire la lipsirea acestora de libertate fără întârzieri nejustificate și să comunice cu respectivele autorități, dacă doresc acest lucru. Totuși, atunci când persoanele suspectate sau acu-

27 Statele membre pot deroga temporar de la aplicarea drepturilor prevăzute la alineatele (1) și (2) atunci când acest lucru este justificat având în vedere circumstanțele specifice ale cazului, pe baza unuia dintre următoarele motive imperioase: (a) în cazul în care există o necesitate urgentă de a preveni consecințe negative grave pentru viața, libertatea sau integritatea fizică a unei persoane; (b) în cazul în care există o necesitate urgentă de a preveni o situație în care ar putea avea loc periclitarea considerabilă a procedurilor penale. Atunci când statele membre derogă temporar de la aplicarea dreptului prevăzut la alineatul (2), acestea se asigură că o autoritate care răspunde de protecția sau bunăstarea copiilor este informată fără întârzieri nejustificate cu privire la lipsirea de libertate a copilului.

zate au două sau mai multe cetățenii, pot alege, dacă doresc, care dintre autoritățile consulare să fie informate cu privire la lipsirea de libertate și cu care doresc să comunice. Persoanele suspectate sau acuzate au, de asemenea, dreptul de a fi vizitate de autoritățile consulare ale statului lor, dreptul de a conversa și de a corespunde cu acestea și dreptul de a beneficia de reprezentare legală prin demersurile autorităților consulare, sub rezerva acordului respectivelor autorități și a dorințelor persoanelor suspectate sau acuzate vizate.

4.5. Mai există și alte reglementări în afara acestor Directive?

Da, însă, deocamdată, la nivel de propuneri. Astfel, în noiembrie 2013, Comisia Europeană a prezentat un pachet de propuneri pentru a consolida în continuare garanțiile procedurale pentru cetățeni în cadrul procedurilor penale, în scopul de a garanta dreptul la un proces echitabil pentru toți cetățenii, indiferent în ce țară a UE s-ar afla. Aceste propuneri vizează *prezumția de nevinovăție și dreptul de a fi prezent la proces*²⁸, *măsuri speciale de protecție pentru copiii suspecti și acuzați în cadrul procedurilor penale*²⁹, *respectiv accesul la asistență juridică*³⁰.

28 Comisia Europeană, Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și ale dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, COM (2013) 821 final - 2013/0407 (COD), Bruxelles, 27.11.2013.

29 Comisia Europeană, Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind punerea în aplicare a garanțiilor procedurale pentru copii suspectați sau acuzați în procesul penal, COM (2013) 822 final - 2013/0408 (COD), Bruxelles, 27.11.2013.

30 Comisia Europeană, Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind asistența judiciară provizorie pentru persoanele suspectate sau acuzate care sunt private de libertate și asistența judiciară în cadrul procedurilor aferente mandatului european de arestare, COM (2013) 824 final - 2013/0409 (COD), Bruxelles, 27.11.2013.

5. Elemente de drept comparat

5.1. Cum este reglementată reținerea în România?

În România, reținerea este considerată o măsură preventivă care poate fi dispusă numai în faza de urmărire penală și care este reglementată în Constituția României și în Codul de procedură penală.

Constituția - Art. 23. Libertatea individuală

(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(...)

(8) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege.

(...)

(11) Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

Codul de procedură penală - Art. 209. Reținerea

(1) Organul de cercetare penală sau procurorul poate dispune reținerea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 202.

(2) Persoanei reținute i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.

(3) Reținerea se poate dispune pentru cel mult 24 de ore. În durata reținerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar, conform legii³¹.

(4) Dacă suspectul sau inculpatul a fost adus în fața organului de cercetare penală sau a procurorului pentru a fi audiat, în baza unui mandat de aducere legal emis, în termenul prevăzut la alin. (3) nu se include perioada cât suspectul sau inculpatul s-a aflat sub puterea aceluiași mandat.

(5) Măsura reținerii poate fi luată numai după audierea suspectului sau inculpatului, în prezența avocatului ales ori numit din oficiu.

(6) Înainte de audiere, organul de cercetare penală ori procurorul este obligat să aducă la cunoștința suspectului sau inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu și dreptul de a nu face nicio declarație, cu excepția furnizării de informații referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

(7) Suspectul sau inculpatul reținut are dreptul de a-și încunoștința personal avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoștințeze pe acesta. Modul de realizare a încunoștințării se consemnează într-un proces-verbal. Persoanei reținute nu i se poate refuza exercitarea

31 Art. 31 din Legea nr. 218/2002 cu privire la organizarea și funcționarea Poliției Române prevede că în realizarea atribuțiilor ce îi revin, potrivit legii, polițistul este investit cu exercițiul autorității publice și are următoarele drepturi și obligații principale: a) să legitimeze și să stabilească identitatea persoanelor care încalcă dispozițiile legale ori sunt indicii că acestea pregătesc sau au comis o faptă ilegală; b) să conducă la sediul poliției pe cei care, prin acțiunile lor, periclitează viața persoanelor, ordinea publică sau alte valori sociale, precum și persoanele suspecte de săvârșirea unor fapte ilegale, a căror identitate nu a putut fi stabilită în condițiile legii; în cazurile nerespectării dispozițiilor date de polițist, acesta este îndreptățit să folosească forța; verificarea situației acestor categorii de persoane și luarea măsurilor legale, după caz, se realizează în cel mult 24 de ore, ca măsură administrativă (...).

dreptului de a face personal încunoștințarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal.

(8) Avocatul ales are obligația de a se prezenta la sediul organului judiciar în termen de cel mult două ore de la încunoștințare. În caz de neprezentare a avocatului ales, organul de cercetare penală sau procurorul numește un avocat din oficiu.

(9) Avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiții care să asigure confidențialitatea.

(10) Reținerea se dispune de organul de cercetare penală sau de procuror prin ordonanță, care va cuprinde motivele care au determinat luarea măsurii, ziua și ora la care reținerea începe, precum și ziua și ora la care reținerea se sfârșește.

(11) Suspectului sau inculpatului reținut i se înmânează un exemplar al ordonanței prevăzute la alin. (10).

(12) Pe perioada reținerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea și luarea amprentelor acestuia.

(13) Dacă reținerea a fost dispusă de organul de cercetare penală, acesta are obligația de a-l informa pe procuror cu privire la luarea măsurii preventive, de îndată și prin orice mijloace.

(14) Împotriva ordonanței organului de cercetare penală prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face plângere la procurorul care supraveghează urmărirea penală, înainte de expirarea duratei acesteia. Procurorul se pronunță de îndată, prin ordonanță. În cazul când constată că au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a măsurii reținerii, procurorul dispune revocarea ei și punerea de îndată în libertate a celui reținut.

(15) Împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea duratei acesteia, la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior. Prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior se pronunță de

îndată, prin ordonanță. În cazul când constată că au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a măsurii reținerii, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior dispune revocarea ei și punerea de îndată în libertate a inculpatului.

(16) Procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, în vederea luării măsurii arestării preventive față de inculpatul reținut, cu cel puțin 6 ore înainte de expirarea duratei reținerii acestuia.

(17) Persoanei reținute i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, la art. 210, alin. (1) și (2), dreptul de acces la asistență medicală de urgență, durata maximă pentru care se poate dispune măsura reținerii, precum și dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse, iar în cazul în care persoana reținută nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

5.2. La ce nivel legislativ este reglementată reținerea?

În unele state europene, instituția „reținerii” își găsește reglementarea inclusiv în Constituție. Astfel, art. 25 din *Constituția Republicii Moldova* consacră expres dreptul fundamental al persoanei la libertatea individuală și siguranță statuând, în alin. (1) și (3), că „libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile” și apoi că „Reținerea nu poate depăși 72 de ore.”. Art. 8 din *Constituția Republicii Cehe* prevede că reținerea persoanei nu poate depăși 24 de ore, iar din momentul privării de libertate, în termen de până la 24 de ore, persoana trebuie adusă în fața unui judecător, care va statua asupra legalității și oportunității deținerii sale. Art. 31 din *Constituția elvețiană* oferă garanții de bază contra eventualelor abuzuri, în special dreptul la un judecător imparțial care se va expune asupra detenției, fără însă a preciza perioada admisibilă de detenție. Art. 7 din *Constituția franceză* stabilește că persoana poate fi reținută doar în cazurile și în strictă corespundere cu procedura expres prevăzută de lege. Art. 22

din *Constituția Federației Ruse* prevede că reținerea persoanei nu poate depăși termenul de 48 de ore, iar arestarea se va efectua exclusiv în temeiul unei hotărâri judecătorești. Art. 13 din *Constituția italiană* stabilește că reținerea persoanei nu poate depăși 48 de ore, iar persoana deținută trebuie adusă în cel mai scurt timp în fața judecătorului, care în 48 de ore se va expune asupra legalității deținerii sale. Art. 15 din *Constituția olandeză* prevede că „nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât în condițiile prevăzute de legea adoptată de Parlament” și că „Orice persoană aflată în detenție preventivă poate introduce un recurs în fața judecătorilor care se vor expune asupra legalității măsurii aplicate”. Art. 17 din *Constituția Spaniei* prevede că reținerea persoanei nu poate depăși 72 de ore, iar lipsirea de libertate se admite doar în cazurile și cu procedura prevăzută de lege. Art. 104 din *Constituția Republicii Federative Germania* prevede că nicio persoană reținută de către poliție nu se poate afla în detenție mai mult decât pînă la finele următoarei zile celei în care a fost reținută, iar judecătorul va statua asupra detenției în același termen.

5.3. Cum este reglementată reținerea în alte state membre ale UE³²?

În țările UE, privarea de libertate a unei persoane în temeiul unui mandat sau în vederea executării unei hotărâri judecătorești are loc potrivit unor reglementări asemănătoare. Situația diferă în materie de *motive* pentru privarea de libertate, de *durată* și de *proceduri* .

Reținerea/arestarea fără mandat este atributul poliției (sau al jandarmeriei, de pildă, în Italia) care se exercită după reguli ce pot fi substanțial diferite de la țară la țară. De exemplu, în Suedia, poliția nu poate aresta/reține pe nimeni fără autorizarea

procurorului, în Franța, polițiștii dispun de 24 de ore pentru a informa procurorul cu privire la o reținere, iar în Anglia și în Țara Galilor, polițiștii pot priva pe cineva de libertate până la 36 de ore doar pe baza unor decizii interne.

Însă, dintre toate formele de privare de libertate, cea mai puțin și mai vag reglementată este conducerea/oprirea pentru interogare, practică relativ curentă în toate țările UE. Este perioada în care persoanele pot fi expuse riscului de a fi constrânse – fizic și/sau psihic – să dea informații polițiștilor. Conducerea la poliție și acțiunile acestora premergătoare reținerii/arestării fără mandat în general nu sunt reglementate prin legi.

Reținerea/arestarea fără mandat a persoanelor se face de către polițiști sau de către jandarmi. În toate țările membre ale UE, poliția este autorizată prin lege să recurgă la această măsură.

Desigur, *flagrantul delict* justifică privarea de libertate. Noțiunea de *pericol iminent* se regăsește, de asemenea, printre motivele reținerii de către poliție, dar numai dacă persoana autorizată (procurorul, de pildă, în Finlanda sau Austria) nu a putut fi contactată imediat. În afară de aceste două situații, polițiștii trebuie să aibă indicii – ce variază de la „rezonabile” la „serioase” sau „temeinice” de la țară la țară – că o persoană a comis sau va comite o faptă penală pentru a o putea reține. În Suedia însă polițiștii au neapărat nevoie de ordinul unui procuror pentru a reține/aresta pe cineva fără mandat și numai pentru 12 ore.

Durata reținerii polițienești este de 24 de ore în 15 din țările UE (Portugalia poate extinde perioada la 48 de ore, iar Irlanda, la 7 zile), alte 7 țări prevăzând 48 de ore pentru această măsură privativă de libertate. În Finlanda și în Suedia, termenul este „a treia zi la prânz” calculând din primul moment al contactului dintre suspect și polițiști. În Ungaria și în Estonia, reținerea durează 72 de ore, iar în Italia – 96 de ore.

Toate țările au însă anumite **proceduri** ce trebuie îndeplinite pe durata reținerii/arestării fără mandat, adică până

32 Pe larg, a se vedea APADOR-CH, *Studiu privind privarea de libertate de către polițiști în Uniunea Europeană din perspectiva OPCAT*, 2012, disponibil la www.apador.org.

în momentul prezentării persoanei suspecte în fața unei instanțe judecătorești. Altele sunt regulile, și durata reținerii se prelungește dacă persoanele sunt suspectate de acte de terorism sau crimă organizată.

O problemă importantă este conducerea persoanei la sediul poliției pentru verificarea/stabilirea identității și/sau cercetări preliminară, măsură distinctă de reținere/arestare fără mandat. Este clar că persoana respectivă este privată de libertate pe perioada „conducerii” chiar dacă după verificări i se permite să plece. Pentru acest gen de privare de libertate ar fi normal să funcționeze unele garanții pentru persoana condusă (registre de evidență, eventual înregistrări audio-video, adeverință la părăsirea sediului, interdicția pentru polițiști de a lua vreo declarație și de a încerca să obțină informații de altă natură decât cele privind identitatea persoanei etc.).

Câteva state au prevederi legale cu privire la durata conducerii în vederea stabilirii/verificării identității și/sau cercetări preliminară. Astfel, în **Franța**, poliția poate conduce o persoană pe o durată de maximum 4 ore, după care persoana este fie pusă în libertate, fie plasată în *garde à vue* (reținere).³³ În **Olanda**, această măsură se ia pe durata a 6 ore, cu posibilitatea de prelungire o singură dată pentru încă 6 ore. De menționat că perioada dintre 12 noaptea și 9 a.m. nu intră în calcul. Pe

33 Procedura reținerii este următoarea: 24 de ore, timp în care poliția trebuie să informeze procurorul; încă 24 de ore, cu avizul procurorului, după care cazul ajunge în fața judecătorului pentru libertăți și detenție, care poate emite mandat de arestare preventivă. Dacă persoanele reținute sunt suspecte de acte de terorism, droguri, crimă organizată, omor (fapte săvârșite de două sau mai multe persoane), reținerea poate ajunge la 96 de ore, plus 20 de ore la dispoziția exclusivă a poliției. Modificările de dată recentă cu privire la prezența apărătorului și la dreptul persoanei de a tăcea sunt descrise mai sus în text.

de altă parte, persoana este informată din primul moment că are dreptul de a nu răspunde la întrebări care nu au legătură cu identitatea sa. După expirarea termenului de 6 sau 12 ore, persoana este fie pusă în libertate, fie introdusă în arest pe baza ordinului unui procuror sau al unui ofițer de poliție superior³⁴. În **Slovenia**, poliția poate conduce la sediu persoane găsite la locul unde s-a comis o infracțiune sau despre care se crede că ar putea furniza informații necesare investigației. Durata este de maximum 6 ore. Dacă poliția consideră că nu este posibil să efectueze cercetările preliminară (identitate, alibi etc.) înăuntrul termenului de 6 ore, atunci, înainte de expirare, înmânează persoanei o decizie scrisă cu privire la privarea sa de libertate pe o perioadă de maximum 48 de ore. Decizia poate fi atacată în instanță³⁵.

În **Anglia și în Țara Galilor** există măsura numită *street bail* (cauțiune stradală), care înseamnă că o persoană care nu vrea să își decline identitatea (britanicii nu au cărți de identitate) este lăsată liberă în schimbul unei cauțiuni și a unor condiții (de obicei, prezentarea la poliție la o dată și o oră stabilite pe loc). Desigur, cauțiunea nu funcționează în toate situațiile și nu

34 Procedura reținerii este următoarea: șederea în arest poate dura maximum 3 zile și poate fi prelungită de procuror o singură dată pentru încă 3 zile. După cele 3 sau 6 zile, procurorul mai are la dispoziție 15 ore pentru prezentarea persoanei la instanță. Dacă judecătorul emite mandat de arestare, persoana este imediat transferată într-un penitenciar pentru arest preventiv. Persoana poate rămâne în arestul poliției pentru o perioadă de maximum 10 zile dacă penitenciarul nu are locuri disponibile.

35 În cele 48 de ore de reținere, persoana trebuie prezentată judecătorului de instrucție, care poate dispune punerea în libertate sau arestarea preventivă pe o perioadă de maximum o lună. În cel de al doilea caz, prezența avocatului devine obligatorie, iar arestatul este informat că are dreptul de a tăcea și dreptul de a examina și copia materiale din dosar. Raportul Comitetului pentru Prevenirea Torturii din 2008 consemnează plângeri ale persoanelor cu privire la rele tratamente aplicate de polițiștii sloveni atât în faza de cercetări preliminare, cât și ulterior.

înlocuiește, ca regulă, conducerea la poliție, dar este o alternativă la privarea inițială de libertate³⁶.

În *Ungaria*, poliția are dreptul de a aresta persoane pe termen scurt de 8 ore cu o singură prelungire de 4 ore. Cazurile în care se aplică această măsură sunt: punerea în aplicare a unui mandat de arestare emis de autoritățile competente; evadarea din detenție; suspiciune de comitere a unei infracțiuni. Pe parcursul acțiunii, poliția ungară are dreptul legal de a folosi forța. Persoana arestată pe termen scurt trebuie informată asupra duratei și motivului arestării și își poate informa familia asupra situației în care se află. Însă, dacă polițiștii consideră că anunțarea familiei ar periclita investigațiile, acest drept nu se aplică. De asemenea, persoana va beneficia de prezența unui avocat, dar polițiștii o pot interoga și în absența acestuia³⁷.

36 În cazul reținerii/arrestării se procedează după cum urmează: măsura de maximum 24 de ore este luată de ofițerul care răspunde de arest (*custody officer*) și care nu are nicio legătură cu investigarea cazului. Persoanei i se comunică imediat drepturile (de a se consulta cu un avocat, de a-și anunța familia, dreptul de a tăcea etc.). Poate urma o primă prelungire de 12 ore din dispoziția unui ofițer de poliție superior și alte două de 36 de ore și, respectiv, 24 de ore, dictate de o curte a magistraților (un fel de asesori care iau horărări în cazuri minore, fără jurați). În total, 96 de ore. Există însă alternative la arestarea în această fază: clasicile interdicții de a nu părăsi țara/localitatea, de a nu frecventa anumite locuri sau persoane sunt din ce în ce mai frecvent înlocuite de brățările electronice. Mai există și *police bail*, ceea ce înseamnă că persoana este cercetată în libertate dacă depune o cauțiune la poliție și dacă se angajează să respecte anumite reguli.

37 După perioada de arestare pe termen scurt poate urma reținerea de 72 de ore, decisă de polițiști (și atunci trebuie să informeze procurorul în 24 de ore) sau de procuror, sau de o instanță locală, dar numai dacă există șanse serioase ca, la expirarea termenului, instanța de judecată să emită mandat de arestare preventivă.

CAPITOLUL II

Procedura reținerii în Republica Moldova

1. Înțelesul noțiunii de „reținere”

Ce înseamnă „reținere”?

Reținerea, ca noțiune, are mai multe sensuri, fiind: o acțiune; o soluție procesuală; o stare.

Ce înseamnă reținerea ca acțiune?

Prin reținere în acest sens se înțelege *oprirea* unei persoane, împiedicarea ei de a se deplasa potrivit propriei voințe. Este, așadar, o reținere fizică (reținere de fapt). În materia pe care o analizăm, ulterior opririi, persoana trece în *custodia totală* a factorului de decizie care a privat-o de libertate, după care este *adusă/escortată* la organul de urmărire penală sau procuror.

Pentru realizarea reținerii, uneori se impune aplicarea unor măsuri de intervenție fizică, inclusiv prin folosirea armei din dotare³⁸.

Observație: Pentru a împiedica abuzul organului legii, dar și pentru a asigura protecția acestuia, ofițerii de urmărire penală și procurorii trebuie să acorde o importanță deosebită momentului privării de libertate, condițiilor de realizare a acesteia, explicării drepturilor și asigurării garanțiilor contra

38 CtEDO, *Timuș și Țăruș c. Moldovei*, hot. 15 oct. 2013, prin care Curtea a constatat încălcarea articolelor 2, 3 și 13 din CEDO.

abuzului, în vederea respectării stricte a prevederilor legale și a documentării, pas cu pas, a activității de reținere de fapt și escortare a persoanei.

Ce înseamnă reținerea ca măsură?

Prin reținere în acest sens se înțelege *soluția ori decizia procesuală* prin care se dispune măsura de constrângere conștient în lipsirea de libertate a unei persoane pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite prin lege (art. 25 din Constituția Republicii Moldova, art. 165, alin. 1 din Cpp).

Ea este o măsură ce nu suferă amânare, având ca scop verificarea implicării acelei persoane cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. Poate fi dispusă doar la momentul potrivit și oportun, imediat după ce apare temeiul formal legal, nefiind pasibilă de realizat mult mai târziu. Or, dacă în prezența temeiurilor legale nu a fost pusă imediat în aplicare reținerea, rezultă că, astfel, factorul de decizie, organul de constatare, de urmărire penală, sau procurorul, a renunțat expres și definitiv la această măsură; de altfel, principiile securității raporturilor juridice, siguranței, clarității și previzibilității legale nu mai permit a reveni ulterior la reținere decât în cazul în care apar temeiuri și motive noi.

Reținerea este pasibilă de realizare preponderent în faza inițială, imediat după comiterea infracțiunii, atunci când încă multe circumstanțe nu sunt clare, și, ca atare, este afectată de posibile erori. Or, odată ce formal apare vreun temei legal, organul de urmărire penală sau organul de constatare, în cazul flagrantului, sunt îndreptățiți să rețină persoana care a fost prinsă în flagrant delict sau la care martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că a săvârșit infracțiunea, fie că pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ori în unitatea ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii ori dacă la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană. Fiecare dintre aceste elemente,

în parte, în mod obiectiv și relativ **indubitabil, denotă o bănuială rezonabilă** că persoana cu pricina are atribuție directă la comiterea infracțiunii, justificând și motivând posibilitatea aplicării reținerii. De aceea, reținerea poate fi realizată *doar imediat după ce a apărut unul sau mai multe temeiuri din cele enunțate în lege, chiar și pentru a verifica, prin probe și obiectiv, atitudinea bănuțului la comiterea infracțiunii urmărite.*

Ce înseamnă reținerea ca stare?

În acest sens, reținerea se referă la persoana privată de libertate și care se află în custodia organelor legii. Persoana este „reținută” sau „în stare de reținere”.

Care este diferența dintre reținere și arestare?

Prima deosebire este termenul pentru care se aplică:

Termenul reținerii este până la 72 de ore (24 de ore pentru minori), până la 6 ore, pentru constatarea identității, iar al arestului, până la 6 luni sau până la 12 luni.

A doua deosebire este după subiectul procesual care le aplică:

În cazul reținerii, poate fi aplicată de către ofițerul de urmărire penală sau de către procuror, iar în cazul arestului se aplică prin încheierea judecătorului de instrucție la demersul procurorului.

A treia deosebire este etapa procesuală la care pot fi aplicate:

Reținerea poate fi aplicată și până la pornirea urmăririi penale, cu condiția înregistrării ulterioare a infracțiunii în termen de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală. În cazul arestului este obligatorie condiția pornirii preventive a urmăririi penale.

Important de ținut cont că, în principiu, aceleași temeiuri de privat de libertate pot fi aplicate și în cadrul arestului. Însă, dacă ele se mențin sau apar ulterior în cadrul urmăririi penale, în cazul în care se justifică privarea de libertate pe un termen

mai îndelungat, deja nu mai poate fi aplicată reținerea, fiind pasibil doar arestul. Or, la reținere se aplică direct formalitatea legală și mai puțin proporționalitatea, din care considerente este admisibilă și justificată doar în faza inițială a procesului, fiind de amânat, și nu ulterior, când, în prezența acelorași temeuri, se aplică deja direct arestul preventiv, fără faza de reținere.

A nu se confunda cu spețele în care, deși urmărirea penală este într-o etapă mai avansată, făptuitorul este identificat mai târziu. În aceste cazuri, fiind întrunite condițiile prevăzute de art. 165-166 Cpp, persoana poate fi reținută până la obținerea mandatului de arest.

Mai sunt și alte forme de reținere?

Mai există forme de reținere, dar având o altă natură juridică decât cea tratată în prezentul *Îndrumar*. Este vorba de reținerea care o privește pe persoana aflată în căutare; pe persoana în privința căreia a fost emis mandat de arest; pe persoana în privința căreia organul de urmărire penală sau procurorul a emis o ordonanță de reținere; reținerea făptuitorului de către organul de constatare.

Cum și de către cine se realizează reținerea persoanei aflate în căutare?

Reținerea persoanelor aflate în căutare este sarcina ofițerilor de investigații, implicit a tuturor organelor de constatare. Există următoarele situații în care se efectuează reținerea persoanelor aflate în căutare:

- a. Reținerea persoanei în privința căreia instanța de judecată a emis un mandat de arest.
- b. Reținerea persoanei în baza ordonanței procurorului sau a organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire, realizată conform prevederilor al. (2) art. 169 Cpp.
- c. Reținerea în condițiile prevăzute de art. 170 Cpp, când este emisă ordonanța în privința învinutului care încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate în privința

acestui sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai.

d. În practică are loc reținerea persoanelor în urma comunicatelor de la alte subdiviziuni de poliție – sunt așa-numitele „orientări”. Este de menționat că orientările respective pot avea caracter imperativ doar atunci când sunt emise în baza unei ordonanțe de reținere sau a unui mandat de arest. Or, nu poate fi reținută persoana în urma unei orientări cu conținutul: „*Pentru comiterea unei infracțiuni, pentru IP XXXX, este necesară reținerea cet. X-ulescu (cu toate datele de identitate)*”, dacă nu este specificat expres că există o ordonanță a ofițerului de urmărire penală sau a procurorului, fie mandatul de arest al instanței de judecată.

Cum și de către cine se realizează reținerea persoanei în privința căreia instanța de judecată a emis un mandat de arest?

Persoana în privința căreia instanța de judecată a emis un mandat de arest urmează a fi reținută de către oricare lucrător al organului de urmărire penală sau de constatare a infracțiunilor. În astfel de caz, nu se întocmește un proces-verbal de reținere, prevăzut de articolele 166, 167 Cpp, însă lucrătorul care a reținut *de facto* persoana urmează să întocmească un proces-verbal, prin care concomitent se pune în aplicare mandatul de arest. În acesta se consemnează ora exactă a reținerii, mențiunea despre comunicarea persoanei a temeiului juridic de reținere, locului, circumstanțelor reținerii și a altor date relevante ale cazului.

Cum și de către cine se reține persoana în baza ordonanței procurorului sau organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire, sau când este emisă ordonanța în privința învinutului care încalcă condițiile prevăzute de măsurile preventive aplicate sau obligația dată în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală ori a instanței și de a comunica noul loc de trai?

Și în aceste cazuri, în conformitate cu prevederile alin. (1), art. 169 Cpp, ordonanța este obligatorie pentru orice organ ce va găsi bănuitul, respectiv persoana urmează a fi reținută de către oricare lucrător al organului de urmărire penală sau de constatare a infracțiunilor, care va întocmi un proces-verbal de consemnare a condițiilor reținerii de fapt și de executare a ordonanței procurorului sau organului de urmărire penală, reflectându-se temeiul, ora, locul și alte circumstanțe prevăzute de art. 166, 167 Cpp.

În ce mod polițistul sau oricare lucrător al organului de urmărire penală sau de constatare a infracțiunilor, care reține persoana în condițiile stipulate de prezentul paragraf, îi respectă drepturile respective? Cum o informează despre esența bănuielii, temeiul reținerii etc.?

În practică, adesea persoana fiind dată în „urmărire”, este reținută la o distanță mare de locul în care se află organul de urmărire penală, iar organul care a constatat identitatea acesteia nu poate întocmi procesul-verbal de reținere, deoarece efectiv nu poate să reflecte în el esența bănuielii, nemaivorbind despre explicarea la propriu a drepturilor procesuale. Respectiv, pentru a evita astfel de situații confuze, organele de constatare și de urmărire penală vor da în urmărire persoana pentru a fi reținută numai după ce există o hotărâre de aplicare a acestei măsuri procesuale de constrângere, specificând în ordinul de urmărire, pe lângă datele de identitate ale persoanei care urmează să fie reținută, esența bănuielii, precum și datele sale de contact (inclusiv telefonul mobil). Ca urmare, atunci când persoana va fi reținută la distanțe mari, în cel mai scurt timp, organul care a reținut persoana de facto va informa imediat organul care gestionează cazul. Ultimul, prin fax, poștă electronică etc., va expedia copia actului prin care s-a dispus aplicarea măsurii de constrângere, în baza căruia și va fi întocmit procesul-verbal, respectându-se drepturile procesuale ale reținutului.

2. Cine și în ce etapă procesuală poate fi reținut

Cine poate fi supus reținerii?

Conform art. 165, alin.(2) Cpp, pot fi reținute următoarele categorii de persoane:

- persoanele **bănuite** de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu *închisoare pe un termen mai mare de un an*;
- **învinuitul, inculpatul** care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate luate în privința lui, precum și ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare;
- **condamnații** în privința cărora au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

În ce etapă procesuală poate fi reținută persoana?

Legea stabilește că, de regulă, reținerea ca măsură procesuală de constrângere este pasibilă de realizare doar după pornirea urmăririi penale (art. 279, alin. 1 Cpp).

Cu toate acestea, alin. (4) al art. 166 din Cpp permite reținerea persoanei mature în temeiurile prevăzute la alin. (1) până la înregistrarea infracțiunii în modul stabilit de lege.

Este necesară înregistrarea faptelor?

În cazul reținerii persoanei anterior, fără ca infracțiunea să fi fost înregistrată, se va proceda imediat la înregistrarea ei, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul aducerii persoanei reținute la organul de urmărire penală, iar în cazul în care fapta pentru care persoana a fost reținută nu este înregistrată în mod corespunzător, persoana se eliberează imediat.

Excepție: În cazul reținerii persoanei care a comis infracțiunea pe nave și aeronave în timp ce acestea se aflau în afara

porturilor și aeroporturilor, nu este specificat timpul concret în care este necesară înregistrarea faptei. Însă comandanții de nave și de aeronave, ca excepție, chiar și în termen de mai mult de trei ore, imediat după ancorarea navei ori aterizarea aeronavei pe teritoriul Republicii Moldova, vor transmite procurorului procesele-verbale privind acțiunile efectuate, inclusiv cele de reținere, mijloacele materiale de probă și persoana reținută. Dacă se stabilește că escortarea în Republica Moldova a persoanei reținute prezintă pericol pentru securitatea navei, aeronavei, echipajului sau pasagerilor acestora, comandanții lor sunt în drept, în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, să predea această persoană autorităților competente ale statului pe al cărui teritoriu nava a ancorat sau aeronava a aterizat (art. 273, alin. (4) și (5) Cpp).

3. Temeiurile reținerii

Atenție! Organele de aplicare a legii trebuie să țină seama de cerințele impuse de CEDO (la care s-a făcut referire în Cap. I al acestui *Îndrumar*) cu privire la temeiurile legale și la motivele de fapt în baza cărora se poate dispune reținerea și cu privire la necesitatea justificării acestei măsuri privative de libertate.

Care sunt temeiurile reținerii unei persoanei ?

Art. 166 arată motivul de fapt, condiția de drept și cazurile în care se poate dispune reținerea:

- a. să existe o *bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni*;
- b. legea să prevadă pentru acea infracțiune pedeapsa cu *închisoare pe un termen mai mare de un an*;
- c. să fie incident cel puțin *unul din următoarele patru cazuri care au legătură cu săvârșirea infracțiunii (alin. 1 al art. 166)*:
  - dacă persoana a fost prinsă în flagrant delict;
  - dacă martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că această persoană a săvârșit infracțiunea;

– dacă pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii;

– dacă la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană.

sau să fie incident cel puțin *unul din următoarele trei cazuri care au legătură cu conduita persoanei ulterior săvârșirii infracțiunii*:

– dacă a încercat să se ascundă sau dacă nu i s-a putut constata identitatea³⁹ (alin. 2 al art. 166 Cpp);

– dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului, va săvârși alte infracțiuni (alin. 3 al art. 166 Cpp).

Poate fi aplicată reținerea ca excepție de la prevederile alin. (1) al art. 166 Cpp dacă infracțiunea este sancționată de lege cu pedeapsa închisorii mai mică de un an?

Nu, deoarece excepția de la alineatul (2) se referă doar la circumstanțele aplicării reținerii și nu referitor la infracțiune sau la bănuiala rezonabilă cu privire la „infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an”.

Cum trebuie să procedeze autoritatea care a reținut persoana pentru a o identifica, după soluționarea acestei probleme, dacă nu mai sunt alte temeiuri de reținere?

³⁹ Este de menționat faptul că, chiar dacă persoana nu are niciun document de identitate, ea nu trebuie automat arestată atât timp cât pot fi accesate datele cu caracter personal sau aceasta poate fi identificată prin intermediul altor persoane care o cunosc. Dar reținerea poate avea loc dacă, în pofida măsurilor accesibile și pasibile, totuși nu s-a putut constata identitatea bănuitului, sau dacă persoana se împotrivesc categoric a fi identificată și nu vrea să comunice numele său la cerințele legitime ale poliției. Aici sunt de remarcat bunele practici ale Norvegiei, care, deși stabilește dreptul persoanei de a nu face declarații care pot fi folosite împotriva sa, totuși impune și obligația persoanei reținute de a furniza anumite date despre sine, în particular, aceasta este obligată să-și comunice numele, prenumele, vârsta sau adresa de domiciliu. Deci ea nu poate să se împotrivescă stabilirii identității sale.

Dacă în timpul celor 6 ore cât poate fi reținută persoana pentru a i se stabili identitatea sunt constatate și alte temeieri de reținere, se aplică suplimentar cele apărute, termenul decurgând oricum de la reținerea inițială de fapt, fiind o continuitate a statutului de reținut.

Însă, dacă, în termenul de 6 ore, alte temeieri de reținere nu au fost stabilite, fiindu-i constatată identitatea reținutului, oricum, deși s-a întocmit procesul-verbal de reținere în condițiile art. 166 și 167 Cod procedură penală, conducându-se de prevederile alin. (6), art. 11 al legii procesuale, organul de urmărire penală va dispune obligatoriu eliberarea imediată a persoanei deținute, deoarece temeiul reținerii acesteia a decăzut. Prin urmare, persoana nu va mai fi adusă în fața instanței.

Poate fi reținută o persoană care este în stare de detenție în legătură cu o altă faptă?

Odată ce o persoană este reținută sau arestată și se află în custodia statului, în legătură cu comiterea oricărei fapte, inclusiv contravenționale, și ea nu a fost pusă efectiv în libertate, chiar și dacă apar temeieri de reținere într-o altă cauză penală, ea nu poate fi reținută în sensul legii, deoarece în astfel de cazuri poate avea loc o altă privare de libertate.

În acest caz, ținând cont de fapta nouă, poate fi invocată, aplicată sau prelungită măsura preventivă, prin care, de facto și de iure, persoana se află în custodia statului.

4. Organul care reține

Cine poate efectua reținerea?

Dreptul de a reține persoana revine:

- organului de urmărire penală⁴⁰ ;

⁴⁰ Conform art. 166, alin. 1 Cpp „Organul de urmărire penală are dreptul să rețină persoana (...).”

- organului de constatare⁴¹;
- procurorului⁴².

Poate fi efectuată reținerea de către organul de constatare?

Da. Conform prevederilor alin. (4), art. 24 din Legea cu

⁴¹ Conform prevederilor alin. (4), art. 24 din Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, fiecare polițist, pe tot teritoriul țării, indiferent de funcția pe care o deține, de locul în care se află în timpul sau în afara orelor de program, în cazul în care sesizează existența unor circumstanțe sau fapte care periclitează ordinea de drept, viața sau sănătatea persoanelor ori alte valori sociale, este obligat să comunice despre aceasta celei mai apropiate subdiviziuni de poliție și să întreprindă măsurile posibile pentru prevenirea și curmarea infracțiunii sau contravenției, acordarea primului ajutor persoanelor aflate în pericol, reținerea și identificarea făptuitorilor, depistarea martorilor oculari și pentru paza locului în care s-a produs evenimentul. Tot astfel, în conformitate cu alin. (2), art. 273 Cpp, organele menționate la alin. (1) au dreptul, în condițiile codului menționat, să rețină făptuitorul, să ridice corpurile delictive, să solicite informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, să procedeze la evaluarea pagubei și să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amânare, cu întocmirea proceselor-verbale în care se vor consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate.

⁴² În baza alin. (1), pct. 2), art. 52 din Cpp, care prescrie că *procurorul exercită nemijlocit urmărirea penală, revenindu-i atribuțiile organului de urmărire penală*. Așadar, procurorul are dreptul să rețină persoana doar când exercită nemijlocit urmărirea penală, pentru că doar atunci îi revin atribuțiile organului de urmărire penală (cu această capacitate procesuală nu este învestit deci procurorul care conduce urmărirea penală și nici procurorul ierarhic superior). Procurorul care conduce nemijlocit urmărirea penală ar mai putea să se conducă și de dispozițiile alin. (1), pct. 17), art. 52 din Codul de procedură penală, care prevede că *el poate asista la efectuarea oricărei acțiuni de urmărire penală sau o efectuează personal*, respectiv, de aici ar rezulta că procurorul care conduce urmărirea penală ar putea reține persoana în condițiile art. 165-167 Cod procedură penală, deoarece aceasta tot este o acțiune procedurală. Cât privește dreptul procurorului de a emite o ordonanță privind reținerea persoanei în conformitate cu articolele 169 și 170 din Codul de procedură penală, adică reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire și reținerea învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare, acestea expres rezultă din normele citate și din alin. (1), pct. 15), art. 52 din Codul de procedură penală, potrivit căruia procurorul emite, conform prevederilor prezentului cod, ordonanțe privind reținerea persoanei.

privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, fiecare polițist, pe tot teritoriul țării, indiferent de funcția pe care o deține, de locul în care se află în timpul sau în afara orelor de program, în cazul în care sesizează existența unor circumstanțe sau fapte care periclitează ordinea de drept, viața sau sănătatea persoanelor ori alte valori sociale, este obligat să comunice despre aceasta celei mai apropiate subdiviziuni de poliție și să întreprindă măsurile posibile pentru prevenirea și curmarea infracțiunii sau contravenției, acordarea primului ajutor persoanelor aflate în pericol, *reținerea și identificarea făptuitorilor*, depistarea martorilor oculari și pentru paza locului în care s-a produs evenimentul.

Tot astfel, în conformitate cu alin. (2), art. 273 Cpp, organele menționate la alin. (1) au dreptul, în condițiile codului menționat, să *rețină făptuitorul*, să ridice corpurile delictive, să solicite informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, să procedeze la evaluarea pagubei și să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amânare, cu întocmirea proceselor-verbale în care se vor consemna acțiunile efectuate și circumstanțele constatate.

Este posibil „arestul civil”?

Da. Până la înregistrarea infracțiunii și chiar până la începerea urmăririi penale, *orice cetățean* va putea, în virtutea articolului 168 Cpp, să prindă și să aducă forțat la poliție sau la o altă autoritate publică persoana prinsă asupra faptului săvârșirii unei infracțiuni sau care a încercat să se ascundă ori să fugă imediat după săvârșirea infracțiunii.

Poate fi reținută persoana de către procuror?

Da, în baza alin. (1), pct. 2), art. 52 din Cpp, care prescrie că *procurorul exercită nemijlocit urmărirea penală, revenindu-i atribuțiile organului de urmărire penală*. Așadar, procurorul are dreptul să rețină persoana doar când exercită nemijlocit

urmărirea penală, pentru că doar atunci îi revin atribuțiile organului de urmărire penală⁴³.

Procurorul care conduce nemijlocit urmărirea penală ar mai putea să se conducă și de dispozițiile alin. (1), pct. 17), art. 52 din Codul de procedură penală, care prevede că *el poate asista la efectuarea oricărei acțiuni de urmărire penală sau o efectuează personal*, respectiv, de aici ar rezulta că procurorul care conduce urmărirea penală ar putea reține persoana în condițiile art. 165-167 Cod procedură penală, deoarece aceasta tot este o acțiune procedurală.

Cât privește dreptul procurorului de a emite o ordonanță privind reținerea persoanei în conformitate cu articolele 169 și 170 din Codul de procedură penală, adică reținerea persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire și reținerea învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare, acestea expres rezultă din normele citate și din alin. (1), pct. 15), art. 52 din Codul de procedură penală, potrivit căruia procurorul emite, conform prevederilor prezentului cod, ordonanțe privind reținerea persoanei.

5. Durata reținerii

Cât poate dura reținerea persoanei?

(art. 166, alin. (5) - (7), Cod de procedură penală)

Persoanele pot fi reținute pe un termen de:

- ***până la 72 de ore*** – în baza temeiurilor menționate mai sus;
- ***până la 6 ore*** – în cazul în care reținerea persoanei se efectuează pentru stabilirea identității ei;
- ***până la 24 de ore*** – dacă este vorba de persoane minore.

⁴³ Cu această capacitate procesuală, în virtutea acestei norme de drept, nu este investit procurorul care conduce urmărirea penală și nici procurorul ierarhic superior.

Este obligat organul de urmărire penală să indice în procesul-verbal termenul de reținere a persoanei?

Nu. Din conținutul art. 25 din *Constituția Republicii Moldova* și din alin. (1), art. 165 din Cpp, reținerea nu poate depăși mai mult de 72 de ore. Legea nu specifică că în procesul-verbal trebuie indicat termenul exact de reținere, să zicem, de 24, 48 sau 72 de ore.

Ce soluții poate adopta procurorul la expirarea duratei reținerii?

- va înainta, cu cel puțin 3 ore înainte de expirarea termenului de reținere, un demers către judecătorul de instrucție prin care va solicita arestarea preventivă sau la domiciliu a persoanei reținute;
- va emite o ordonanță de eliberare a persoanei reținute.

6. Procesul-verbal de reținere

Există o diferență între *procesul-verbal prin care se dispune și se execută* reținerea ca măsură procesuală de constrângere, când sunt menționate în mod expres temeiurile și motivele de a bănuși că persoana a săvârșit infracțiunea, și *procesul-verbal întocmit ca act de executare* a reținerii de fapt, dispusă prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței de judecată, inclusiv încheierea cu privire la arestarea preventivă.

Ce acte procedurale întocmește organul de constatare care precedează la reținerea fizică?

Cu privire la reținerea făptuitorului, lucrătorul organului de constatare, în temeiul alin. (2), art. 273 Cpp, va întocmi un *proces-verbal* privind acest act de constatare, în care va reflecta inclusiv: data, ora, locul exact și temeiul reținerii

(privării de libertate), precum și faptul că persoanei i s-au adus la cunoștință în mod verbal drepturile ei minime. Acest proces verbal trebuie să întrunească toate condițiile arătate de art. 167, alin. 1 Cpp.

Este de amintit că, potrivit alin. (4) al art. 273 Cpp, organul de constatare va transmite actele de constatare, mijloacele materiale de probă și persoana reținută organului de urmărire penală sau procurorului imediat, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul reținerii de facto a acesteia.

În baza cărui act pot fi reținute persoanele?

Potrivit art. 165, alin. (3) Cpp, reținerea persoanei poate avea loc în baza:

- *procesului-verbal*, în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănuși că persoana a săvârșit infracțiunea;
- *ordonanței* organului de urmărire penală;
- *hotărârii instanței de judecată* cu privire la reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reținerea persoanei pentru săvârșirea infracțiunii de audiență.

Cine întocmește procesul verbal de reținere a persoanei și în ce termen ?

Conform art. 167, alin. (1) Cpp, procesul-verbal de reținere a persoanei se întocmește de către *organul de urmărire penală*, în termen de 3 ore de la momentul privării ei de libertate.

Deci, chiar dacă făptuitorul a fost reținut de către lucrătorul organului de constatare⁴⁴, oricum, primind materialele și persoana reținută, conducătorul și ofițerul organului de urmărire

---

⁴⁴ În situația în care ofițerul de urmărire penală a acționat ca angajat al organului de constatare a infracțiunilor, el fiind martor ocular la comiterea infracțiunii, nu mai poate exercita și urmărirea penală în acea cauză.

penală au obligația de a verifica dacă temeiurile reținerii acestuia nu au decăzut și, doar dacă există condițiile stabilite de alineatele (1) și (2), art. 167 Cpp, vor purcede la întocmirea procesului-verbal de reținere a acestei persoane, în caz contrar, conducându-se de prevederile alin. (6), art. 11 din legea procesuală, organul de urmărire penală va dispune obligatoriu eliberarea imediată a oricărei persoane deținute ilegal sau dacă temeiurile reținerii acesteia au decăzut.

Ce trebuie să conțină procesul-verbal de reținere a persoanei?

Același alin. 1 al art. 167 Cpp prevede *conținutul* procesului-verbal de reținere. Astfel, acesta include:

- temeiurile;
- motivele;
- locul;
- anul, luna, ziua și ora reținerii;
- starea fizică a persoanei reținute și plângerile referitoare la starea sănătății sale;
- în ce este îmbrăcată (descrierea ținutei vestimentare);
- explicații, obiecții, cereri ale persoanei reținute;
- cererea de a avea acces la un examen medical (inclusiv pe cont propriu);
- fapta săvârșită de persoana respectivă;
- rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute;
- data și ora întocmirii procesului-verbal.

La acestea trebuie să se menționeze, potrivit exigențelor art. 5, para. 4 din CEDO, și procedura de contestare a măsurii luate: plângere.

Cine semnează procesul-verbal de reținere a persoanei?

Procesul-verbal de reținere se semnează de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută, căreia i se înmânează imediat o copie a acesteia.

CAPITOLUL III

Drepturile persoanei reținute

1. Dreptul de a fi informat

1.1. Dreptul de a fi informat cu privire la drepturile procesuale

---

Temei legal: art.11 (5), art. 64 (2) (2), art. 66 (2)(2), art.167 (1) Cpp, art. 25 (5) (10) Legea cu privire la poliție și statutul polițistului.

Cine trebuie să informeze persoana reținută despre drepturile sale procesuale?

Polițistul are înduternicirea de a explica persoanei reținute drepturile acesteia.⁴⁵ *Polițistul* este obligat să aducă la cunoștința persoanei drepturile și obligațiile apărute în cazul aplicării unor măsuri de natură să restrângă drepturile și libertățile persoanei.⁴⁶

Organul de urmărire penală trebuie să-i explice persoanei reținute drepturile procedurale de care dispune.

Când este informată persoana reținută despre drepturile sale procesuale?

Imediat după reținere, după recunoașterea în calitate de bănuit sau după punerea sub învinuire, persoana urmează să fie informată despre drepturile sale procesuale.

---

⁴⁵ Art. 25 (5) (10) din Legea cu privire la poliție și statutul polițistului.

⁴⁶ Art. 26 (n) din Legea cu privire la poliție și statutul polițistului.

În ce modalitate este informată persoana reținută despre drepturile sale?

Persoanei reținute i se înmânează în scris informația despre drepturile sale. Totodată, ea are dreptul să primească de la organul de urmărire penală și explicații asupra tuturor drepturilor procedurale.

Explicațiile trebuie să fie făcute într-un limbaj simplu, uzual, pentru a fi pe înțelesul persoanei reținute.

În ce limbă este informată persoana reținută despre drepturile ei procesuale?

Persoana reținută trebuie să fie informată despre drepturile sale într-o limbă pe care o înțelege. Poate fi limba statului a cărui cetățenie o are, limba română, sau o altă limbă prin care poate comunica direct cu organul legii sau prin interpret.

Care sunt drepturile procesuale care îi sunt aduse la cunoștință persoanei reținute?

Persoana reținută este informată cu privire la drepturile prevăzute de art. 64 CPP, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații, de a beneficia de asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia.

Unde se consemnează că persoana reținută a fost informată despre drepturile sale?

Faptul prezentării informației cu privire la drepturile persoanei reținute se consemnează în procesul-verbal de reținere, care se semnează de către persoana care l-a întocmit și de către persoana reținută.

1.2. Dreptul de a fi informat cu privire la temeiurile reținerii

---

Temei legal: art.25 (5) Constituția RM, art. 11 (5), art.167 (2) Cpp.

Cine informează persoana reținută despre motivele reținerii?

Organul de urmărire penală informează persoana reținută despre motivele reținerii.

Când este informată persoana reținută despre motivul reținerii?

Motivele reținerii se aduc imediat la cunoștință persoanei reținute numai în prezența unui apărător ales sau a unui avocat din oficiu care acordă asistență juridică de urgență. Imediat, adică organul de urmărire penală, îndată după întocmirea procesului-verbal de reținere, trebuie să informeze persoana, fără tergiversare.

Totodată, temeiurile și motivele reținerii se indică în procesul-verbal de reținere, întocmit în termen de 3 ore de la momentul privării de libertate. Procesul-verbal de reținere se semnează de persoana reținută, căreia i se înmânează imediat o copie a acestuia.

1.3. Dreptul de a fi informat cu privire la bănuiala/învinuirea adusă

Temei legal: art.25 (5) Constituția RM, art. 11 (5), art. 63 (11), art. 64 (2) (1), art. 66 (2) (1) Cpp.

Când este informată persoana despre bănuiala/învinuirea care i se aduce?

Conținutul bănuielii/învinuirii se aduce la cunoștința persoanei reținute imediat după reținere sau după ce i s-a adus la cunoștință hotărârea despre aplicarea măsurii preventive sau recunoașterea în calitate de bănuț/învinuit.

Care este conținutul informației oferite?

Persoana reținută se informează despre conținutul bănuielii/învinuirii și despre încadrarea juridică a faptelor infracționale de săvârșirea cărora este suspectată. Explicarea bănuielii/învinuirii trebuie făcută într-un limbaj accesibil persoanei reținute.

Cine informează persoana fapta de comiterea căreia este bănuită/învinuită?

Organul de urmărire penală informează persoana reținută despre bănuiala/învinuirea înaintată.

Unde se consemnează faptul că persoana a fost informată cu privire la bănuiala/învinuirea adusă?

Natura și cauza bănuielii/învinuirii sunt descrise în procesul-verbal de reținere, ordonanța de punere sub învinuire, demersul de arestare, încheierea de arestare sau rechizitoriu. Persoana primește o copie a acestora contra semnătură.

Cum se procedează dacă persoana refuză să semneze procesul-verbal de reținere?

Refuzul persoanei reținute se consemnează în procesul-verbal de reținere.

Temeiurile reținerii și bănuiala față de persoana reținută trebuie indicate în procesul-verbal de reținere în detalii, fără a folosi formule generale sau a copia doar prevederile din lege.

Nu poate fi invocat temeiul indicării directe de către victimă a faptului că persoană reținută a săvârșit infracțiunea în timp ce, în procesul-verbal de audiere a acesteia, victima expune ipotetic, prin deducție, precum că de săvârșirea furtului ea o bănuiește pe persoana reținută, deoarece numai aceasta avea cheia de la apartament și numai ea putea să pătrundă în apartament fără a forța yala sau ușa.

1.4. Dreptul de acces la materialele dosarului

Temei legal: art. 64 (2) (17), art. 66 (2) (20)-(22), art. 68 (1) (9)-(10) Cpp.

Care sunt documentele la care are acces persoana reținută și avocatul său?

Persoana reținută și avocatul său pot să ia cunoștință de:
– procesele-verbale ale acțiunilor procesuale efectuate cu par-

ticiparea persoanei reținute și să facă obiecții asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum și să ceară completarea lor cu circumstanțele care, în opinia sa, trebuie să fie menționate;

– materialele trimise în judecată pentru confirmarea arestării sale;

– ordonanța de dispunere a expertizei până la efectuarea acesteia și să facă observații cu privire la întrebările la care trebuie să răspundă expertul și să ceară modificarea sau completarea lor.

Persoana reținută sau avocatul ei pot primi copii de pe documente?

Persoana reținută sau avocatul ei pot solicita copii ale hotărârilor adoptate de organul de urmărire penală ce se referă la drepturile și interesele acesteia.

2. Dreptul la apărător

Temei legal: art. 26 Constituția RM, art. 17, art. 167 (1)(11) Cpp.

Din ce moment are dreptul persoana să fie asistată de un avocat?

Pe tot parcursul procesului penal, părțile au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Persoana reținută (bănuitul/învinuitul) are dreptul să fie asistată de un avocat ales de ea sau care acordă asistență juridică garantată de stat din momentul când i s-a adus la cunoștință hotărârea organului de urmărire penală cu privire la reținere, aplicarea măsurii preventive sau punerea sub învinuire.

Când are dreptul persoana reținută să primească consultația unui avocat?

Persoana reținută trebuie să primească consultație juridică, în condiții confidențiale, din partea apărătorului până la începutul primei audieri în calitate de bănuित/învinuit.

Cum este desemnat avocatul?

Persoana reținută are dreptul să aleagă un avocat licențiat din rândul membrilor Uniunii Avocaților din Republica Moldova.

Organul de urmărire penală și instanța sunt obligate să asigure bănuیتului, învinuitului, inculpatului dreptul la asistență juridică calificată din partea unui apărător ales de el sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, aceștia fiind independenți de organele de urmărire penală și/sau instanța de judecată.⁴⁷ Organul de urmărire penală sau instanța de judecată nu sunt în drept să recomande cuiva invitarea unui anumit apărător.⁴⁸

Cum este contactat avocatul?

De obicei, avocatul este contact prin telefon.

Când poate beneficia o persoană de asistență juridică de urgență?

În cazul reținerii, persoana care nu dispune de serviciile unui avocat ales de ea beneficiază de asistență juridică de urgență.

Ce este asistența juridică de urgență?

Asistența juridică de urgență este asistența juridică garantată de stat care se acordă oricărei persoane reținute în cadrul unui proces penal sau al unui proces contravențional pe întreaga perioadă a reținerii, inclusiv la examinarea demersului cu privire la aplicarea arestului preventiv. În cadrul procedurii contravenționale, asistența juridică de urgență se acordă doar în cazurile în care organul (persoana cu funcție de

⁴⁷ Art. 26, alin. (3) Constituția RM, art. 17, alin. (1) (3) (5) Cpp.

⁴⁸ Hotărârea Plenului CSJ cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuیتului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală, nr. 11, 24 decembrie 2011; art. 70, alin. (2) Cpp.

răspundere) care a efectuat reținerea solicită instanței de judecată aplicarea sancțiunii contravenționale sub forma arestului contravențional.⁴⁹

Cum sunt desemnați avocații care prestează asistența juridică garantată de stat?

Organul de urmărire penală solicită, în timp de o oră după reținerea persoanei, oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu⁵⁰ pentru acordarea asistenței juridice de urgență;⁵¹

Ce trebuie să conțină solicitarea privind desemnarea avocatului de serviciu?

Solicitarea⁵² emisă de organul (persoana cu funcție de răspundere) care a efectuat reținerea privind desemnarea avocatului de serviciu se transmite Oficiului Teritorial în scris, inclusiv prin fax, sau se face la telefon și trebuie să conțină informația despre: numele și vârsta persoanei reținute; data și ora reținerii; motivul reținerii; numele, biroul și datele de contact, după caz, ale ofițerului de urmărire penală/organului (persoanei cu funcție de

⁴⁹ Regulamentul cu privire la procedura de solicitare și desemnare a avocatului pentru acordarea asistenței juridice de urgență din 19 mai 2009, aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, nr.8 din 19 mai 2009.

⁵⁰ Avocații de serviciu sunt avocații care și-au exprimat disponibilitatea de a acorda asistență juridică de urgență și au fost incluși în lista avocaților de serviciu, potrivit articolului 33 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. În zilele de serviciu, avocații trebuie să fie disponibili 24 de ore, aflându-se în regim de așteptare. Avocații de serviciu acordă asistență juridică de urgență conform graficului de serviciu întocmit și aprobat lunar de către coordonatorul Oficiului Teritorial.

⁵¹ Art. 167, alin. (11) (21) (2) Cpp.

⁵² Cererea de desemnare a avocatului de serviciu poate fi prezentată Oficiului Teritorial și de către rudele sau reprezentanții persoanei reținute.

răspundere) care a efectuat reținerea/procurorului responsabil sau judecătorului; timpul, locul și acțiunea procesuală preconizată pentru care este solicitată prezența avocatului de serviciu.

Care sunt acțiunile Oficiului Teritorial al CNAJGS?

La primirea solicitării privind desemnarea avocatului de serviciu, Oficiul teritorial:

1. va contacta primul avocat inclus în graficul de serviciu pentru acea zi;
2. dacă avocatul respectiv nu este disponibil⁵³ să preia solicitarea, Oficiul Teritorial va contacta următorul avocat de serviciu din grafic, iar în caz de necesitate, vor fi contactați pe rând avocații de serviciu din următoarele zile, până va fi găsit un avocat disponibil;
3. îi va comunica avocatului la telefon datele ce se conțin în solicitare.

În cât timp trebuie să se prezinte avocatul pentru acordarea asistenței juridice de urgență?

Avocatul trebuie să se prezinte pentru acordarea asistenței juridice de urgență *în decurs de o oră și jumătate din momentul recepționării solicitării* de la Oficiul Teritorial.

Cum poate fi înlocuit avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat?

Organul de urmărire penală sau instanța poate cere de la biroul de avocați înlocuirea apărătorului ales sau solicită oficiului teritorial al CNAJGS substituirea avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat dacă apărătorul ales nu poate să se prezinte în cazul reținerii, punerii sub învinuire sau audierii bănuitului/invinuitului.⁵⁴

⁵³ Se consideră că un avocat de serviciu nu este disponibil dacă nu răspunde la apel timp de jumătate de oră.

⁵⁴ Art. 70 (4) Cpp.

Nu este acceptat ca ofițerul de urmărire penală/procurorul să ignore solicitarea persoanei reținute cu privire la alegerea unui avocat anume și să desemneze un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.

De asemenea, în procesul verbal de reținere se includ datele personale complete ale avocatului.

În ce condiții trebuie să aibă loc întâlnirile cu avocatul?

Întrevederile cu avocatul trebuie să fie *confidențiale*, iar organul de urmărire penală este obligat să asigure condiții adecvate pentru o întâlnire confidențială între persoana reținută și avocatul său înainte de primul interogatoriu.

Cât poate dura întâlnirea cu avocatul?

Numărul și durata întrevederilor cu avocatul nu pot fi limitate.

La ce acțiuni procesuale poate participa avocatul?

Avocatul poate să participe la efectuarea de către organul de urmărire penală a acțiunilor procesuale cu implicarea persoanei reținute dacă aceasta o cere persoana pe care o apără sau acțiunile procesuale sunt efectuate la solicitarea sa.

Cum va proceda ofițerul de urmărire penală dacă nu poate comunica motivele reținerii în prezența unui apărător?⁵⁵

În asemenea situații dificile, motivele reținerii se aduc la cunoștința persoanei reținute, ca excepție, chiar și în lipsa apărătorului. De asemenea, în procesul-verbal se va consemna motivul din care nu a putut fi asigurată prezența apărătorului cu

---

⁵⁵ De exemplu, noaptea sau în zile de odihnă nu este posibil a se face legătura cu Oficiul teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, ori, după solicitarea în scris, inclusiv prin fax sau la telefon, oficiul nu a desemnat un avocat de serviciu pentru acordarea asistenței juridice de urgență, sau acesta nu s-a prezentat în termen de 3 ore de la reținerea de fapt la organul de urmărire penală, sau avocatul desemnat sau cel ales, făgăduind că se va prezenta la timp, totuși a venit mai târziu, după expirarea acestor trei ore.

anexarea documentelor relevante (de exemplu, faxul expediat CNAJGS, răspunsul primit etc.).

Important este ca, în perioada de timp de la reținere și până la asigurarea nemijlocită a prezenței unui apărător, cu persoana reținută să NU se realizeze alte acțiuni procesuale (audieri, confruntări, verificări de declarații, experimente etc.).

---

3. Dreptul de a comunica cu rudele/ de a anunța consulatul

Temei legal: art. 173, art. 64 (2)(12), art. 66 (2)(13) Cpp.

Cine anunță rudele persoanei reținute?

Persoana reținută sau organul de urmărire penală/polițistul anunță rudele sau o altă persoană, la propunerea reținutului, despre locul unde este deținut.

Când poate persoana reținută să informeze rudele despre locul aflării ei?

Persoana reținută sau organul de urmărire penală/polițistul are posibilitatea să anunțe *imediat, dar nu mai târziu de 6 ore*, rudele sau o altă persoană, la propunerea reținutului, despre faptul reținerii și locul unde este deținut.

„Nu mai târziu de 6 ore” semnifică faptul că termenul de 6 ore se calculează din momentul întocmirii procesului-verbal de reținere.

Nu este admisibil ca în procesul-verbale să se reflecte informații vagi, precum: „Despre reținerea persoanei a fost informată mama (soția, concubina, vecinul etc.)”, fără a fi trecute numele și prenumele acestora, data, ora, precum și numărul de telefon.

Cine este anunțat în cazul în care persoana reținută este cetățean străin sau militar?

În cazul în care persoana reținută este:

1. cetățean al unui alt stat – despre reținere este informată, imediat, dar nu mai târziu de 6 ore, ambasada sau consulatul acestui stat dacă persoana reținută o cere.

2. militar – este informată unitatea militară în care ea își satisface serviciul militar, sau centrul militar unde este la evidență, precum și rudele sau o altă persoană la propunerea sa.

În ce cazuri și în ce condiții poate fi amânată înștiințarea despre reținere?

Conform art. 173, alin. (4) Cpp, *cazurile de amânare* a înștiințării despre reținere sunt:

- dacă aceasta o cere caracterul deosebit al cauzei,
- în scopul asigurării secretului etapei începătoare a urmăririi penale.

Condiții de amânare a înștiințării despre reținere sunt:

- existența consimțământului judecătorului de instrucție,
- amânarea să se dispună pe un termen de maximum 12 ore.

Există dispoziții speciale pentru înștiințare cu privire la reținerea minorilor?

Da. În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului și părinților minorului sau, după caz, tutorelui sau curatorului.

Înștiințarea despre reținere nu poate fi amânata în cazul în care persoana reținută este minoră.

Cum și cine anunță procurorul despre reținere?

În termen de până la 3 ore de la reținere, persoana care a întocmit procesul-verbal prezintă procurorului o comunicare în scris referitoare la reținere.

4. Dreptul la tăcere

Temei legal: art. 21, art. 167 (1), art. 64 (2) (10), art. 66 (2) (9) Cpp.

Când este informată persoana reținută despre faptul că are dreptul să nu spună nimic?

Persoana reținută este informată despre dreptul de a tăcea odată cu aducerea la cunoștință a procesului-verbal de reținere și cu înmânarea informației cu privire la drepturile procesuale. Nimeni nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană.

Poate fi persoana reținută obligată să mărturisească împotriva sa sau a rudelor sale?

Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei, sau să-și recunoască vinovăția. Persoana căreia organul de urmărire penală îi propune să facă declarații demascatoare împotriva sa ori a rudelor apropiate⁵⁶, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei, este în drept să refuze de a face asemenea declarații și nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta (art. 21 Cpp).

Când organul de urmărire penală trebuie să informeze persoana despre dreptul de a depune declarații?

Organul de urmărire penală informează persoana reținută înainte de a face declarații despre faptul că are dreptul să facă declarații sau să refuze de a le face.

Care sunt consecințele acceptului sau refuzului de a face declarații?

Dacă persoana reținută acceptă să depună declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa, iar dacă refuză să dea declarații, ea nu va suferi vreo consecință

⁵⁶ Conform art. 6, pct. 41 Cpp, rude apropiate sunt copiii, părinții, înfietori, înfiați, frați și surori, bunici, nepoți.

defavorabilă. În niciun caz, cel reținut nu poate fi tras la răspundere penală pentru deformarea realității celor declarate.

Pentru ce fel de declarații poartă răspundere persoana reținută?

Persoana reținută poartă răspundere doar pentru declarațiile în care a făcut un denunț intenționat fals, precum că infracțiunea a fost săvârșită de o persoană care nu a avut atribuție la săvârșirea ei, și pentru declarațiile false făcute sub jurământ.

Cum poate interpreta organul de urmărire penală exercitarea sau renunțarea din partea persoanei reținute la drepturile sale?

Exercitarea drepturilor de care dispune sau renunțarea la aceste drepturi nu poate fi interpretată în detrimentul persoanei reținute și nu poate avea consecințe nefavorabile pentru ea.

Care este valoarea juridică a datelor obținute cu aplicarea forței?

Datele care au fost obținute prin aplicarea violenței, amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești.

5. Dreptul la asistență medicală

Temei legal: art. 64 (2) (15)-(151), art. 66 (2) (18)-(181); art. 167 (1), art. 187 Cpp.

Ce se întâmplă dacă persoana reținută (aflată în detenție) are nevoie de asistență medicală?

Organul de urmărire penală urmează să faciliteze accesul persoanei reținute, imediat după reținere sau după ce i s-a adus

la cunoștința hotărârea de aplicare a măsurii preventive, la examinare și la asistență medicală independentă, inclusiv pe cont propriu.

Unde se consemnează solicitarea persoanei reținute cu privire la asistența medicală?

Cererea persoanei reținute cu privire la acordarea asistenței medicale se consemnează în procesul-verbal de reținere.

Cum se procedează dacă la reținere se stabilește prezența unei vătămări corporale?

Dacă la reținere se stabilește prezența unor vătămări sau leziuni corporale ale persoanei reținute, persoana care efectuează urmărirea penală neîntârziat îl va informa pe procuror, care va dispune imediat efectuarea unei constatări medico-legale sau, după caz, a unei expertize medico-legale pentru a constata originea și caracterul vătămarilor sau leziunilor.

Este obligată administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate să asigure persoanelor deținute accesul la asistență medicală?

Da. Potrivit art. 187 (2) Cpp, administrația instituției de deținere a persoanelor reținute sau arestate este obligată să asigure persoanelor deținute accesul la asistență și examinare medicală independentă.

Unde este acordată asistența medicală?

Asistența medicală la cererea persoanelor reținute, precum și în cazul în care la reținere ofițerii de urmărire penală stabilesc prezența unor vătămări sau leziuni corporale ale persoanei reținute, se acordă la locul de detenție, atât în timpul programului de muncă, cât și pe timp de noapte.

Dacă medicul constată necesitatea transportării persoanei reținute la spital, atunci persoana se internează într-un spital din apropierea izolatorului de detenție preventivă (la Chiși-

nău, de obicei, persoanele reținute sunt transportate la Spitalul Clinic Municipal de Urgență (SCAMU), iar în centrele raionale, la spitalele raionale). Paza acestuia se asigură de serviciul de escortă, iar termenul aflării în spital se include în termenul detenției.

De către cine se acordă asistența medicală?

Asistența medicală se acordă de către felcerul instituției din care face parte organul de urmărire penală, sau, în lipsa acestuia, de către personalul specializat de la ambulanță („903”).

Ofițerul de urmărire penală trebuie să faciliteze accesul la consultarea unui medic personal/solicitat, pe parcursul deținerii.

6. Dreptul la interpret

Temei legal: art. 16, art. 64 (2)(1), art. 69 (1) (3) Cpp.

Cine are dreptul la interpret?

Persoanele care nu posedă sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță prin interpret. În condițiile legii, procedura judiciară se poate efectua și într-o limbă acceptabilă pentru majoritatea persoanelor care participă la proces.

Dreptul la interpret se extinde și asupra mușilor, surzilor și surdomușilor și este unul gratuit.

În ce limbă sunt întocmite actele procesuale în cazul în care persoana nu cunoaște limba română?

Actele procedurale ale organului de urmărire penală și cele ale instanței de judecată sunt întocmite în limba română, dar se înmânează bănuितului, învinuitului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaște.

Cum se determină necesitatea persoanei reținute de a beneficia de serviciile unui interpret?

Ofițerii de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată sunt competenți să evalueze nivelul de cunoaștere a limbii române de către persoana reținută pentru a dispune asigurarea cu interpret, precum și pentru a exercita un anumit control asupra calității interpretării.

Participarea avocatului este obligatorie în cazul în care persoana reținută nu vorbește limba română?

Participarea apărătorului la procesul penal este obligatorie în cazul în care bănuitul nu posedă sau posedă în măsură insuficientă limba în care se desfășoară procesul penal.

Care este valoarea juridică a datelor obținute cu încălcarea dreptului la interpret?

Datele care au fost obținute cu încălcarea dreptului la interpret sau traducător nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești.

Cum este contactat traducătorul în cazul în care persoana reținută nu cunoaște limba română?

Ofițerul de urmărire penală sau procurorul trebuie să faciliteze accesul persoanei reținute la serviciile unui traducător. În acest scop, pot fi contactați traducătorii autorizați de către Ministerul Justiției sau membrii Asociației Traducătorilor Profesioniști din Moldova, accesând următoarele pagini web:

1. www.justice.gov.md/public/files/file/persoane_authorized/traducatori/extras_din_registrul_de_stat_al_interpretilor_si_traducatorilor_authorized_2013_2.pdf

2. <http://translators.md/en/members/members-list>

Cum este contactat un interpret în cazul în care persoana este surdomută?

Ofițerii de urmărire penală sau procurorii⁵⁷ solicită serviciile unui interpret prin intermediul Asociației Surzilor din Republica Moldova (mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri, 1). Cererea se adresează direcției/secției Asistență socială și protecție a familiei de la locul unde se află solicitantul, sau la Asociația Surzilor din Republica Moldova/structurile teritoriale ale acesteia.

În caz de urgență, cererea poate fi înaintată și prin telefon, la numărul 022729925 sau la numărul de fax 022729927 (datele de contact ale unor structuri teritoriale sunt disponibile și în internet).

Ofițerul de urmărire penală sau procurorul trebuie să solicite de la interpret prezentarea documentului ce confirmă calificarea de interpret, date despre experiența sa profesională și relațiile cu persoana reținută.

⁵⁷ Regulamentul privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 333 din 14.05.2014.

ANEXE

Anexa 1

**PROCES-VERBAL
de reținere⁵⁸**

_____ „_____” _____ 20____
 (localitatea) (data întocmirii)
 început la ora ____ și ____ min.
 finalizat la ora ____ și ____ min.

Procurorul, _____

Ofițerul de urmărire penală _____
 (numele, prenumele, funcția persoanei care efectuează acțiunea procesuală)

în incinta _____

în conformitate cu prevederile art. 166, 167, 173, 260, 261 Cpp,
 a întocmit prezentul proces-verbal privind reținerea de facto la
 „_____” _____ 20____ ora ____ și ____ min.

_____
 (locul reținerii)

58 Formularul procesului verbal de reținere utilizat în prezent de către instituțiile cu competență de reținere din Republica Moldova a fost revizuit și completat de către membrii Grupului de experți al Proiectului *Garanții procesuale la etapa urmăririi penale*, implementat de Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Inspectoratul General al Poliției.

a numitului:

numele, prenumele _____

ziua, luna, anul nașterii _____

locul nașterii _____

cetățenia _____

studiile _____

situația militară _____

situația familială _____

persoanele pe care le are la întreținere _____

domiciliul _____

ocupația _____

posesor al buletinului de identitate _____
 (seria și numărul, organul și data eliberării)

antecedentele penale _____

Temeiurile și motivele reținerii (conform art.166, 169, 170 din Cpp):

_____
 _____
 _____
 _____

Descrierea faptei/faptelor de comiterea căreia este bănuită sau
 învinuită persoana reținută

(locul, timpul, modul de comitere, încadrarea juridică):

_____
 _____
 _____
 _____

Rezultatele percheziției corporale efectuate în conformitate cu prevederile art.130 Cpp:

Date cu privire la ținuta vestimentară a persoanei reținute:

Starea fizică a persoanei reținute (date cu privire la prezența vătă-
mărilor sau leziunilor corporale la persoana reținută):

Plângeri referitoare la starea sănătății a persoanei reținute:

Cereri ale persoanei reținute de a avea acces la un examen medical,
inclusiv pe cont propriu:

Despre reținere au fost informate:

(se indică persoanele cărora le-a fost comunicat despre reținere)

Procesul-verbal a fost dat citirii de procuror/ofițerul de urmărire
penală/organul de constatare.

Odată cu aducerea la cunoștință a prezentului proces-verbal, per-
soanei reținute, dacă are calitatea procesuală de bănuț, i se înmâ-
nează în scris informația despre drepturile prevăzute la art.64 Cod
procedură penală (după caz, dacă are calitatea de învinuit, drep-
turile prevăzute la art. 66 Cod procedură penală), fiindu-i explicate
inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de
a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de
asistența unui apărător și de a face declarații în prezența acestuia.
Persoana reținută _____

(semnătura)

Obiecțiile persoanei reținute împotriva acțiunilor organului de
urmărire penală care a întocmit procesul-verbal de reținere:

O copie de pe prezentul proces-verbal mi-a fost înmănată la
 »__” _____ 20__.

ora ___ și ___ min.

Persoana reținută _____
 (semnătura)

Apărătorul _____
 (semnătura)

Procurorul, _____
 ofițerul de urmărire penală (semnătura)

Anexa 2

Model orientativ de Notă privind drepturile⁵⁹ aplicabil în UE

Scopul unic al acestui model este să ajute autoritățile naționale în elaborarea unei *Note privind drepturile* la nivel național. Statele membre nu sunt obligate să respecte acest model. La elaborarea *Notei privind drepturile*, statele membre pot modifica prezentul model pentru a-l adapta la normele de drept intern și pentru a adăuga alte informații utile. *Nota privind drepturile* a statului membru trebuie furnizată în momentul arestării sau reținerii. Cu toate acestea, această dispoziție nu împiedică statele membre să le furnizeze persoanelor suspectate sau acuzate informații scrise și în alte situații din timpul desfășurării procedurilor penale.

Dacă sunteți arestat sau reținut, aveți următoarele drepturi:

A. Asistență din partea unui avocat/dreptul la asistență judiciară

Aveți dreptul să discutați în mod confidențial cu un avocat. Avocatul este independent de poliție. Cereți ajutorul poliției dacă aveți nevoie să intrați în legătură cu un avocat, poliția vă va ajuta. În anumite cazuri, asistența poate fi gratuită. Solicitați mai multe informații poliției.

⁵⁹ Această anexă însoțește Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. La momentul aderării Republicii Moldova la UE, respectarea acestei directive va fi obligatorie.

B. Informații privind acuzarea

Aveți dreptul de a ști de ce ați fost arestat sau reținut și de ce faptă anume sunteți suspectat sau acuzat.

C. Interpretare și traducere

Dacă nu vorbiți sau nu înțelegeți limba vorbită de autoritățile polițienești sau de alte autorități competente, aveți dreptul de a fi asistat de un interpret, în mod gratuit. Interpretul vă poate ajuta să comunicați cu avocatul dumneavoastră și are obligația de a păstra confidențialitatea comunicării respective. Aveți dreptul la traducerea cel puțin a pasajelor relevante din documentele esențiale, inclusiv ordinul judecătoresc de arestare sau de arest preventiv, învinuirea sau punerea sub acuzare, precum și orice hotărâre judecătorească. În unele situații, este posibil să vi se ofere o traducere orală sau un rezumat.

D. Dreptul de a păstra tăcerea

În timpul interogatoriului la poliție sau în fața altor autorități competente, nu sunteți obligat să răspundeți la întrebări legate de presupusa infracțiune comisă. Avocatul dumneavoastră vă poate ajuta să luați o decizie în această privință.

E. Accesul la documente

Dacă sunteți arestat și reținut, dumneavoastră (sau avocatul dumneavoastră) aveți dreptul de acces la documentele esențiale de care aveți nevoie pentru a contesta arestarea sau reținerea. Dacă cazul este trimis în instanță, dumneavoastră (sau avocatul dumneavoastră) aveți dreptul de acces la mijloacele de probă în apărarea sau împotriva dumneavoastră.

F. Informarea unei alte persoane cu privire la arestare sau reținere/informarea consulatului sau ambasadei țării dumneavoastră

Dacă sunteți arestat sau reținut, spuneți poliției dacă doriți să informați pe cineva cu privire la reținerea dumneavoastră,

de exemplu pe un membru al familiei sau pe angajatorul dumneavoastră. În anumite cazuri, dreptul de a informa o altă persoană cu privire la reținerea dumneavoastră poate fi restricționat temporar. În astfel de cazuri, poliția vă va informa cu privire la aceasta.

Dacă sunteți cetățean străin, spuneți poliției dacă doriți să informați autoritatea consulară sau ambasada țării dumneavoastră cu privire la reținerea dumneavoastră. De asemenea, vă rugăm să informați poliția dacă doriți să contactați un funcționar al autorității consulare sau al ambasadei țării dumneavoastră.

G. Asistență medicală de urgență

Dacă sunteți arestat sau reținut, aveți dreptul la asistență medicală de urgență. Vă rugăm să comunicați poliției dacă aveți nevoie de astfel de asistență.

H. Perioada de privare de libertate

După arestare, puteți fi privat de libertate sau reținut pe o perioadă de maximum ... [a se completa cu numărul de ore/zile aplicabil]. La sfârșitul acestei perioade, trebuie să fiți eliberat sau să fiți audiat de un judecător, care va decide cu privire la reținerea dumneavoastră în continuare. Cereți avocatului dumneavoastră sau judecătorului informații cu privire la modalitatea de contestare a arestării dumneavoastră, de revizuire a reținerii sau de solicitare a eliberării provizorii.

Anexa 3

Model orientativ de Scrisoare de drepturi propusă pentru a fi utilizată de către instituțiile cu competență de reținere din Republica Moldova⁶⁰

Dacă sunteți reținut, aveți următoarele drepturi:

1. Asistență din partea unui avocat

– Aveți dreptul să alegeți un avocat. Dacă nu aveți suficienți bani pentru a achita serviciile unui avocat, aveți dreptul la un avocat achitat de către stat. Cereți ajutorul poliției pentru a lua legătura cu avocatul.

– Aveți dreptul la întâlniri confidențiale cu avocatul, nelimitate ca număr și ca durată.

2. Informații privind acuzarea și drepturile dvs.

– Aveți dreptul să știți de ce ați fost reținut și de comiterea cărei fapte sunteți suspectat.

60 Model propus de către membrii Grupului de experți al Proiectului Garanții procesuale la etapa urmăririi penale, implementat de Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Inspectoratul General al Poliției.

Această scrisoare este cu titlu de recomandare pentru instituțiile unde se află încarcerate persoanele reținute, având scopul de a informa într-un limbaj accesibil reținutul despre drepturile pe care le are și nu substituie dreptul persoanei reținute ca, imediat după reținere sau după recunoașterea în calitate de bănuit/invinuit, să primească de la persoana care l-a reținut informație în scris despre drepturile de care dispune în virtutea pct. 2), alin. (2), art. 64, sau, după caz, pct. 2), alin. (2), art. 66 Cod procedură penală, inclusiv dreptul de a tăcea și de a nu mărturisi împotriva sa, precum și de a primi explicații asupra tuturor drepturilor sale.

– Aveți dreptul să cereți poliției informație și explicații cu privire la drepturile dvs.

3. Dreptul de a păstra tăcerea

– Aveți dreptul să faceți declarații sau să refuzați să faceți declarații care țin de presupusa infracțiune. Consultați avocatul înainte de a lua decizia.

4. Accesul la documente

– Aveți dreptul să faceți cunoștință cu copia de pe procesul-verbal cu privire la reținere și cu copii de pe toate hotărârile care se referă la drepturile și interesele dvs. Cereți poliției acces la aceste documente.

5. Înștiințarea rudelor sau a altor persoane

– Aveți dreptul să informați rudele sau o altă persoană la alegerea dvs. despre faptul că ați fost reținut și despre locul unde vă aflați în maximum 6 ore de la momentul când ați fost adus la poliție. Cereți poliției să vă ajute să informați persoana aleasă.

– În cazuri excepționale, poliția poate amâna înștiințarea rudelor sau a altor persoane cu până la 12 de ore de la reținere. Poliția vă va informa cu privire la această decizie.

– Dacă sunteți cetățean străin, aveți dreptul să informați ambasada sau consulatul țării dvs., iar dacă sunteți militar, aveți dreptul să informați unitatea militară în care vă faceți serviciul militar.

– Dacă nu ați împlinit 18 ani, poliția este obligată să informeze părinții sau reprezentatul legal despre reținere și locul aflării.

6. Asistență medicală

– Aveți dreptul la asistență medicală independentă, inclusiv pe cont propriu. Informați poliția dacă aveți nevoie de a consulta de urgență un medic.

7. Interpretare și traducere

– Dacă nu cunoașteți limba română, aveți dreptul la interpret sau traducător în mod gratuit.

– Interpretul vă poate ajuta să comunicați cu poliția și cu avocatul dvs., vă poate traduce anumite părți din documentele de care luați cunoștință.

8. Durata privării de libertate

– Puteți fi reținut de poliție pentru maxim 72 de ore. La sfârșitul acestei perioade, trebuie să fiți eliberat sau să fiți audiat de către un judecător, care va decide cu privire la continuarea privării de libertate.